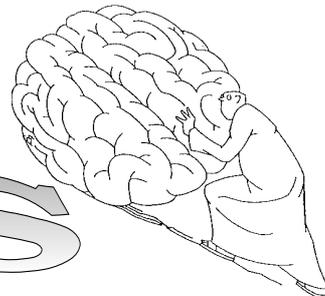

SISYFOS

Všechny české skeptiky zveme na 10. Evropský kongres skeptiků Praha, 7. – 9. září 2001

Kongres organizuje Český klub skeptiků Sisyfos pod záštitou Akademie věd ČR, z pověření Evropské rady skeptických organizací (ECSO)

Programový výbor: Předsedové: Cornelis de Jager (ECSO), Jiří Heřt (SISYFOS), členové: Martin Bloch, Petr Lemež, Pavel Vachtl.

Organizační výbor: předseda: Jiří Grygar, místopředseda: Kamil Galuščák, členové: Zuzana Kamborská, Martin Kozdera, Věra Nosková, Ladislav Červenka (ICARIS).

Organizační agentura: ICARIS Ltd., Nám. Dr. Holého 8, 180 00 Praha 8, E-mail: icaris@bohem-net.cz

Informace na Internetu: <http://sisyfos.hyperlink.cz/10esc>

Místo konání kongresu

Kongres bude probíhat v budově Kanceláře Akademie věd ČR, místnost č. 206, Národní tř., Praha 1, v centru Prahy.

Témata kongresu

Programový výbor pozval k přednáškám prominentní osobnosti skeptického hnutí, jakými je prof. P. Kurz (předseda Výboru pro vědecké zkoumání paranormálních názorů CSI-COP), prof. C. de Jager (předseda Evropské rady skeptických organizací ECSO) a prof. R. Zahradník (předseda Akademie věd ČR).

Mezi řečníky budou dále:

R. Bate (U.K.): Pseudověda ohrožuje především chudé.

D. J. Drenth (Holandsko): Pseudověda v psychologii.

C. M. Renckens (Holandsko): Současné šarlatánství.

F. Singer (USA): Globální oteplování a klimatické změny.

Příspěvky budou rozčleněny do tří témat:

Téma 1: Evropská paranormální scéna

Na začátku 90. let, po pádu železné opony, došlo v postkomunistických státech k prudkému šíření různých paranormálních názorů a aktivit. Rozsah problémů, které tyto aktivity vyvolávají, může být rozdílný v různých zemích východní Evropy a může se také lišit od stabilizované situace ve státech západních. Přednášky na tomto kongresu by se měly soustředit na porovnání situace v paranormální oblasti ve státech postkomunistických se státy západními.

Téma 2: Typickým příkladem paranormální aktivity je **tzv. alternativní medicína**, která představuje značné nebezpečí pro populaci. Téma se zajímavě i proto, že různé evropské státy i celoevropské orgány zaujímají k alternativní medicíně odchylné, někde odmítavé, jinde i vstřícné postoje. Výklad aktuálního boomu v této oblasti bude předmětem jednání prvního dne, kdežto analýza jednotlivých metod s důrazem na posouzení jejich principů, jejich účinnosti resp. neúčinnosti a jejich rizik bude náplní druhého dne jednání. Diskuse by měla objasnit možnosti omezení propagace a šíření neúčinných terapeutických metod. Prof. Betz (Belgie) podá zprávu o legislativě týkající se nekonvenční medicíny v západní Evropě a o přístupu Evropské komise a parlamentu. Očekáváme i zprávu o projednávání tohoto tématu na 3. Mezinárodním shromáždění skeptiků v Sydney v listopadu 2000.

Téma 3: Třetí část programu bude věnována **různým téma-**

Z OBSAHU

10. kongres skeptiků 2001 v Praze	1
Zpráva o činnosti ČKS Sisyfos za r. 2000	2
Sisyfos a náboženství (J. Heřt)	2
Kolize světů aneb paranormalita realitou (B. Radford)	7
Oslava světa (Chet Raymo)	8
Recenze: Humanitní etika P. Kurtze (R. Battěk)	
B. Fajkus: Současná filosofie a metodologie přírodních věd (V. Kubišta)	9
Co bych si nikdy nekoupil (V. Mornstein)	9
Z našeho pohledu	10
Z druhého břehu	11

tům, do nichž zasahují paranormální názory a jevy, např. psychologickým příčinám šíření iracionality, globálnímu oteplování, civilizačním rizikům a jiným.

Předběžný časový rozvrh:

Pátek, 7. září 2001:

Registrace od 11.00 hod., místnost 205

Odpolední jednání 13.00 – 17.00 hod.

Hlavní téma: Paranormální scéna v Evropě (Koordinátor: Jiří Heřt)

Večerní program: Prohlídka Staré Prahy, 17.00 – 19.00 hod.
Schůze výboru ECSO
Uvítací recepce – 20.00 hod.

Sobota, 8. září 2001:

Dopolední jednání 10.00 – 12.30 hod.

Odpolední jednání 14.00 – 17.00 hod.

Hlavní téma: Alternativní medicína (Koordinátor: Petr Lemež)

Večerní program: Slavnostní večeře – 20.00 hod.

Neděle, 9. září 2001:

Dopolední jednání: 9.30 – 12.00 hod.

Odpolední jednání: 13.00 – 15.00 hod.

Hlavní téma: Miscellanea (Koordinátor: Martin Bloch)

Oficiální řeči na kongresu bude angličtina. Překlad nebude zajišťován.

Všichni účastníci dostanou soubor rozšířených abstraktů přednášek při registraci.

V rámci společenského programu bude kromě uvítací recepce organizována prohlídka Staré Prahy a slavnostní večeře dne 8. 9. 2001.

Základní registrační poplatek je USD 140, snížený USD 100, pro české účastníky 1500 Kč.

Termíny:

Registrace do 15. dubna, vyplnění požadavků na ubytování do 30. dubna, úhrada poplatků do 10. června, dodání abstraktů přednášek do 30. června 2001. Poslední oznámení bude přihlášeným rozesláno 15. srpna 2001.

O kompletní materiály - 1. oznámení, registrační formuláře, instrukce pro abstrakty event. o další informace se přihlašte u agentury ICARIS Ltd., event. vyhledejte další informace na naší internetové stránce.

Z Českého klubu skeptiků

Zpráva o činnosti ČKS za r. 2000

V r. 2000 pracovalo představenstvo ve stejném složení jako v r. 2000. V průběhu roku bylo přijato 46 nových členů. Po vyřazení 27 členů, kteří po dobu dvou let i přes upozornění nezaplatili členské příspěvky, má klub ke dni 1. 1. 2001 celkem 310 členů. Hlavní náplní činnosti byla **přednášková činnost** a vydávání Zpravodaje Sisyfos. Ve spolupráci s Kanceláří Akademie věd ČR bylo v r. 2000 uspořádáno 10 přednáškových večerů. Na rozdíl od minulých let bylo obsahové spektrum přednášek podstatně širší, kromě témat fyzikálních a alternativní medicíny byly čtyři večery z oblasti věd společenských a z filozofie.

Stručný výčet témat: Keltové v Čechách. Keltománie. Problematika sekt. Způsoby psychické manipulace. Akupunktura a elektroakupunktura dle Volla. Geneticky modifikované potraviny. Rizika jaderné energetiky. Zpráva o konferenci ECSO v Rosssdorfu. Vliv znečištěného ovzduší na zdraví člověka. Klimatické změny Země. Globální oteplování.

Řadu dalších přednášek absolvovali členové představenstva v Praze i jiných městech republiky. Za významné pokládáme také častá vystoupení našich členů v rozhlase a televizi a články v denním i periodickém tisku.

V r. 2000 uspořádal Sisyfos také několik **mimořádných akcí**:

21. 1. 2000 proběhla **1. celostátní konference** Sisyfa v AV ČR v Praze, kde bylo předneseno 16 přednášek, které představily celou šíři skeptických témat, kterými se zabývá Sisyfos.

Dne 18. 5. 2000 byly na večeru v AV ČR předávány anticeny, **Bludné Balvany** za r. 1999. Ocenění byli tentokrát v kategorii jednotlivců Arthur Bolstein, Dr. Milan Rýzl a doc. Ing. Ant. Baudyš, v kategorii družstev firma Aquapol, televize Prima a Institut celostní medicíny Dr. Jonáše.

29. 9. 2000 byl pozván Sisyfos vedením firmy Kavalier a Městským úřadem v Sázkavě na **výjezdní zasedání** spojené se sérií přednášek, které byly bohatě navštíveny.

V r. 2000 byla vydána další tři čísla **Zpravodaje Sisyfos**. Zpráva o lednové konferenci byla zveřejněna na internetové adrese Sisyfa. V současnosti připravujeme vydání nejlepších přednášek z posledních let ve sborníku Věda kontra iracionalita II. S vydáním počítáme v září 2001.

Sekce a pobočky:

Aktivně pracovala v r. 2000 především sekce společensko-vědní, která se scházela pravidelně v každém týdnu. Zabývala se především analýzou některých aktuálních filozofických spisů a přípravou témat pro přednášky v AV. Fyzikální sekce se sešla třikrát, činnost sekce biologicko-lékařské byla zatím pro nedostatek zájmu členů Sisyfa o práci v této sekci pozastavena.

Pobočka pracovala jen v Brně – viz samostatnou zprávu.

Členství v Radě vědeckých společností ČR. Za významný úspěch pokládáme to, že Sisyfos byla přijat do RVS. Znamená to pro klub na jedné straně zvýšení prestiže i morální a finanční podporu, na druhé straně ale i povinnost věnovat se ve větším rozsahu vědecké analýze paranormálních jevů a tvrzení.

10. kongres ECSO 2001 v Praze. Sisyfos byl pověřen přípravou 10. Kongresu ECSO v Praze v r. 2001, 7.–9. září. Přípravný organizační a programový výbor připravily ve spolupráci s firmou ICARIS předběžné oznámení a informovaly o této akci světovou skeptickou veřejnost.

Plenární schůze 21. 12. 2000

Plenární schůze byla plánována na 21. 9. 2000, ale z technických

důvodů bylo nutno zasedání zkrátit. Byly absolvovány jen přednášky a plenární schůze přesunuta na 21. 12. 2000. Na schůzi byla předsedou Sisyfa přednesena zpráva o činnosti za r. 2000. Zpráva byla členstvem schválena. V rozsáhlé diskusi byla ale vznesena řada kritických připomínek i podnětů pro další činnost. Hlavní návrhy: Aktivitu spolku by se měly podstatně rozšířit, aby zasáhly větší část populace. Důležité by bylo seznámit se skeptickými názory a nutností rozvoje kritického myšlení především mládež ve školách, jak středních tak vysokých. Větší pozornost by měl Sisyfos věnovat médiím a měl by se snažit o omezení šíření paranormality v médiích.

Větší část diskuse byla věnována návrhům se strany členstva, aby se Sisyfos zabýval také problematikou náboženskou. Zazněly různé a protichůdné návrhy. Bylo doporučeno aby se touto tematikou zabýval jeden diskusní večer v AV v r. 2001. Teprve potom rozhodne představenstvo, zda a v jakém rozsahu by se měl Sisyfos v budoucnu angažovat.

Zpráva o kontrole hospodaření společnosti Sisyfos

Zpráva navazuje na předchozí revizní zprávu ze dne 24. února 2000, která shledala hospodaření i vedení pokladny v pořádku.

Ke dni 1. 1. 2001 činil celkový příjem na bankovním účtu 39.465,90 Kč ostatní příjmy 17.979 Kč. Tyto příjmy byly tvořeny téměř výlučně členskými příspěvky, který byly v r. 2000 ve výši 200 Kč. Vzhledem k špatné finanční situaci jsme vyzvali členy k dobrovolnému zvýšení příspěvků. Děkujeme všem, kteří vyšli vstříc naší výzvě a umožnili činnost Sisyfa v plánovaném rozsahu. Zvlášť děkujeme panu ing. Kolářovi, který sponzoroval vydání 3. čísla Zpravodaje.

Ke dni 1. 1. 2001 činily výdaje od poslední revize 40.516,00 Kč. Jejich převážnou část tvořily výdaje za vydávání Zpravodaj, dále výdaje na přípravu 10. Kongresu ECSO a členské příspěvky ECSO. Namátkově byly prověřeny čtyři položky příjmových dokladů, a nebyly shledány žádné nedostatky.

Základní položky výdajů: Faktury za Zpravodaj: 12.612 Kč, faktury za pronájem místnosti v AV: 2.700 Kč, ECSO: 8.817 Kč, poštovné Zpravodaj 4.934 Kč, poplatky 5.123 Kč, akce Bludné Balvany 478 Kč, převod do pokladny 5.000 Kč.

Zpráva pokladníka a revizora účtu byla schválena na schůzi představenstva společnosti dne 15. 2. 2001.

Zpráva o činnosti pobočky ČKS Brno

Vedení brněnské pobočky pracovalo v r. 2000 v nezměněném složení, předsedou je doc. RNDr. Vojtěch Mornstein.

Pobočka uspořádala během roku čtyři schůze s následujícím programem:

3. 2000: Humánní genetika a její etické limity (prof. Šmarda).
21. 6. 2000: Stav českého skeptického hnutí, zpráva o konferenci skeptiků, náměty pro další činnost, volná diskuse (doc. Mornstein).
1. 11. 2000: Záhady a síla kvantového zpracování informace (prof. Gruska).

Z ostatních akcí uvádíme několik významnějších přednášek:

Alternativní biologie: (doc. Mornstein) – přednáška na valném shromáždění Čs. Biologické společnosti v Čs. Budějovicích – 4. 9. 2000. Alternativní medicína z pohledu přírodovědce (doc. Mornstein) – pro Univerzitu 3. věku – 7. 4. 2000. Alternativní medicína z pohledu přírodovědce (doc. Mornstein) – kongres MEFA – není obsahově totožná s předchozí přednáškou. Horká linka Rovnosti o genových manipulacích a klonování člověka (prof. Šmarda) – článek v časopise Rovnost – 25. 4. 2000.

Dnešní téma

SISYFOS A NÁBOŽENSTVÍ

Jiří Heřt

Stanovy společnosti Sisyfos, článek II: Poslání a cíle společnosti, bod 7: Ve shodě s posláním a cíli společnost odmítá zasahovat do oblasti náboženské, morální a politické.

Řada našich členů se domnívá, že své aktivity příliš zužujeme a že bychom měli změnit 7. bod cílů stanov. Náboženskou problematiku považují za velice aktuální a domnívají se, že bychom se měli

věnovat jak otázkám samotné náboženské víry, tak i církvi. Otevřeli jsme proto na toto téma diskusi, po prvé na prosincové plenární schůzi 21. 12. 2000. Názory přítomných členů se různily, ale došlo nakonec ke shodě, že by bylo vhodné, uspořádat v únoru 2001 večer v AV, věnovaný dvěma zásadním přednáškám, pohledu nevěřícího religionisty a pohledu věřícího skeptika, s následnou diskusí. K té měl přispět i provokativní článek V. Noskové, uveřejněný ve 3. čísle Zpravodaje. Na tento článek došla jen jediná kritická odezva, ale bohatá a velice kontroverzní byla diskuse na únorovém večeru. Za-

zněly tam názory hluboce věřících skeptiků i přísných atheistů a agnostiků, tolerantní i militantní. Ještě rozpornější byly reakce na obě přednášky. Přednáška doc. Fundy, ve které definoval náboženství jako cenný, čistě lidský výtvar, patřící do Popperova „třetího světa“, byla s nadšením aplaudována převážnou většinou přítomných, ale došlo k písemné reakce byly ostře odmítavé. Stejně rozporné byl hodnocen příspěvek dr. Grygara, který se snažil sblížit obě domény analogií mezi jejich axiomy a dogmaty.... K dohodě ani žádnému závěru se nedospělo.

Máme tedy pozměnit bod 7. našich stanov a pokračovat v nekončících diskusích a sporech, nebo se shodnout na ponechání stanov a do této oblasti nezasahovat? Diskusi jsme uzavřeli slibem, že záležitost zvládně předsednictvo, které rozhodne o dalším zaměření našeho klubu.

Podstatnou roli při našem rozhodování hrálo také stanovisko světové skeptické organizace CSICOP, jejímž jsme členem. V následujícím přehledu si proto dovoluji informovat členstvo o názorech vedoucích představitelů CSICOPU, publikovaných v sérii článků v monoteatickém 4. čísle časopisu *Skeptical Inquirer*, věnovaném problematice náboženství.

Paul Kurtz, emeritní profesor filozofie na Státní univerzitě New York v Buffalu, zakladatel a stále ústřední postava světového skeptického hnutí, si ve svém článku „**Should Skeptical Inquiry Be Applied to Religion?**“ nejprve položil otázku, zda vůbec existuje nějaká oblast lidského zájmu, která by byla imunní vůči vědeckému zkoumání. Upozořňuje na to, že August Comte kdysi prohlášoval, že vzdálený vesmír nebude nikdy přístupný poznání astronomů, že John Locke nevěřil v možnost pochopit strukturu atomu a že pro Henriho Bergsona bylo našemu poznání nepřístupné vědomí člověka. Mýlili se. Přesto kritika vědy neutichla, nevíra v její možnosti trvá. Dnešní kritici tvrdí, že vědu nelze použít ve sféře politiky, ekonomie, sociálního nebo etického chování, umění, sexuality nebo psychologie. Kurtz s nimi nesouhlasí a je přesvědčen, že se tito kritici mýlí rovněž: našemu poznání nelze a priori stanovit žádné limity.

Pokud jde o náboženství, již dnes o něm přece existuje bohatá vědecká literatura. Náboženství má však dvě tváře, můžeme ho chápat jako **formu lidského chování**, kterou lze nepochybně zkoumat, nebo jako **transcendenci**, která se vymyká lidské zkušenosti i rozumu.

Pokud jde o první stránku, **náboženské chování**, bylo a je široce analyzováno řadou disciplin. Antropologové porovnávají různá náboženství, zkoumají rituály, modlitby, sociologové se věnují institucionálním aspektům náboženství, církvím a jejich roli ve společnosti, psychologové se snaží vysvětlit mysticismus, extázi, exorcismus, biologové hledají evoluční i společenské zdroje vzniku náboženské víry. Lingvistické i textové analýzy lze podrobit náboženské spisy a experimentálně lze zkoumat účinnost modlitby. Náboženství tedy lze studovat, a to jak v historickém, jak i v současném kontextu.

Právě tak lze zkoumat nejrůznější **náboženská tvrzení, týkající se přirozeného světa**, ale která se vymykají zkušenosti a přírodním zákonům. Mezi takovými názory a názory paranormálními není rozdíl. Stejnou metodou lze zkoumat levitaci a činnost senzibila jako náboženské zázraky nebo tvrzení, že se Rudé moře před prchajícími Židy rozestoupilo.

Kurtz tedy tvrdí, že pokud se mluví o náboženství jako o způsobu chování, v minulosti nebo v současnosti, nebo se náboženství vyjadřuje k přirozenému světu, pak jsme oprávněni pátrat po autenticitě tvrzení, po dokladech a hledat přirozená vysvětlení.

Složitější je situace v oblasti **transcendence**. Základní otázka zní: existuje transcendentální, nadpřirozená, okultní říše mimo přirozený svět? Mnozí přírodovědci se jí odmítají zabývat, podle nich můžeme pátrat jen po přirozených příčinách a racionálním výkladu paranormálních i náboženských jevů, nesmíme opouštět vědeckou metodologii. Přísně vědecký způsob testování hypotéz je samozřejmě v oblasti transcendence nepoužitelný. Božství a právě tak náboženská, boží řeč (God language), kterou se snaží v současné době studovat analytici filozofové a linguisté, se netýká přirozeného světa a přírodních procesů. „Boží řeč“ nemá deskriptivní, kognitivní funkci, neposkytuje znalosti nebo vědeckou pravdu, ale vyjadřuje postoje, pocity, náladu. Proto také „náboženská pravda“ nemá nic společného s ověřitelnými poznatky věd. Náboženská tvrzení jsou tedy nefalzifikovatelná, nepřístupná laboratorním experimentům. Přesto ale Kurtz nesouhlasí s tím, že by se tato oblast vymykala možnostem vědeckého studia. **Podle jeho názoru nelze vědecký postup redukovat jen na laboratorní experimenty, na falzifikaci, není správný „metodologický naturalismus“.** K vědeckému zkoumání patří i **rozumová úvaha a myšlenkový experiment, logická analýza a historické zkoumání.** Věda je proto oprávněna vyjadřovat se k náboženství v plném jeho rozsahu, včetně oblasti transcendence.

Klíčovou otázkou nyní je, **zda se mají problémem náboženství**

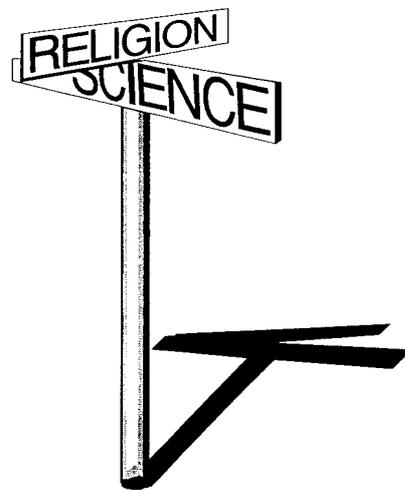
zabývat skeptici. Teoreticky není podle Kurtze důvod, proč by tomu tak být nemělo, jsou jen důvody pragmatické. Už jen to je třeba brát v úvahu, že i v současném světě, zejména v Americe, je třeba mimořádné odvahy, vyjadřovat se kriticky k náboženství. Kritik se vystavuje nebezpečí obvinění z rouhačství a kacířství (viz Salman Rushdie). Z tohoto důvodu už mnozí skeptici v historii, Sextus Empiricus, později Adam Smith nebo Pierre Bayle, tito všichni a mnozí další se rozhodli přizpůsobit se zvyklostem a náboženství své doby. Ve sféře metafyzické se svého kriticismu vzdali. Bayle se proto cítil křesťanem a kalvinistou, i když neměl jediný důkaz pro toto tvrzení. Takový postoj, **fideismus**, však Kurtz považuje za nelegitimní a iracionální. Jako skeptici jsme oprávněni přijmout jen názory podložené rozumem a důkazy. Jestliže v oblasti náboženské tyto zásady opustíme, pak je to neoprávněný myšlenkový skok. Má to i své důsledky: jestliže totiž je víra založena jen a osobních pocitech a chuti, pak je možné věřit v cokoli, anything goes, není důvod přijímat určitou, oficiální náboženskou víru, a jakákoliv náboženská víra nemá větší hodnotu než víra v existenci démonů nebo v únosy mimozemšťany. Kdo uvedené pocity nemá, je oprávněn nevěřit.

Do kategorie fideistů však patří jen část věřících, většina ostatních se odvolává na rozum a důkazy. Také Papež, který ve své nedávné encyklice kritizuje fideismus právě tak jako ateismus a který správně kritizuje naivní víru v „UFO, astrologii a New Age“, na druhé straně tvrdí, že rozum a vědecké bádání spíše podporují katolickou doktrínu a možnost zjevení. Tyto názory jsou ovšem, podle Kurtze, ještě snáze přístupné skeptickému zkoumání.

Kurtz je přesvědčen, že se vědecktí, skeptičtí badatelé nejen mohou, ale měli by se náboženským chováním i názory zabývat. Absence takové aktivity je podle něj jednou z příčin současného šíření paranormálních názorů. Kurtz považuje všestranný výzkum náboženských otázek za nezbytný, protože může hrát vitální roli v debatě o vztahu vědy a náboženství.

Je však proti tomu, aby se náboženskou problematikou zabýval CSICOP. Rozhodující jsou důvody pragmatické. Skeptici, sdružení v CSICOP, nemají dostatek lidských ani finančních zdrojů ani zkušeností, pak se mohli fundovaně zabývat celou šíří vědeckých otázek, které souvisejí s náboženstvím. Dostali bychom se, říká Kurtz, příliš daleko od sféry našeho hlavního zájmu, paranormality, na kterou jsme se specializovali. Totéž platí nejen o náboženství, ale i o ekonomice, politice, etice. Jistě by se mohly naše skeptické postupy aplikovat na všechny tyto sféry, ale CSICOP nemá možnost věnovat se jim široce a hluboce. Pro to nejsme kvalifikováni. Naproti tomu se značnými zkušenostmi a také s dobrými výsledky se zabýváme naší úzkou specializací, pseudovědou. A na tomto poli můžeme spolupracovat všichni, ať už máme jakékoli náboženské názory a představy.

(Kurtz sám řeší problém své osobní angažovanosti v problematice náboženství tak, že se odmítá vyjadřovat k náboženství kriticky v rámci CSICOPu, ale velice aktivně vystupuje jako šéfredaktor atheistického časopisu *Free Inquiry* a donedávna byl prezidentem atheistické společnosti *International Humanistic and Ethical Union*.)

Skeptical Inquirer, 4/99

Stephen Jay Gould, evolucionista a autor četných populárně-vědeckých děl, hájí ve svém článku „**Non-Overlapping Magisteria**“ (princip NOMA), názor odchylný. Podle něj by neměl existovat žádný konflikt mezi vědou a náboženstvím, protože tyto dva subjekty mají své vlastní legitimní oblasti, „magisteria“ (učení), která se nepřekrývají. Na hranici obou oblastí pak vzniká „nádherný komplexní propletenec“. Gould, židovský agnostik, neřeší ve svém článku vztahy mezi vědou a náboženstvím v celé šíři, ale omezuje se na problém kreacionismu a obhajuje názor, že evoluce je plně konsistentní s vírou v Boha a křesťanskou doktrínou. Podle něj je tzv. „vědecký kreacionismus“, věřící v doslovné znění bible, jen lokálním, především americkým fenoménem, vyvěrajícím z fundamentalistických protestantských kruhů. Všechna náboženství, alespoň jejich hlavní proudy, považují bibli za inspirativní dílo, plné metafor a alegorií, které vyžadují správně

nou interpretaci. Obě magisteria se nepřekrývají, protože věda se zabývá empiricky uspořádáním vesmíru, zatímco náboženství hledá etické hodnoty a duchovní význam našich životů. K dosažení moudrosti a plnosti života je třeba, podle Goulda, aby člověk čerpal z obou sfér.

Gould vysoce cení dokument papeže Jana Pavla II z 22. října 1996, nazvaný „Pravda nemůže být v rozporu v Pravdou“. Plný význam tohoto dokumentu je třeba chápat porovnáním s encyklikou papeže Pia XII z r. 1950, nazvanou „Humani generis“, která byla jen prvním krokem k uznání evoluce církvi. Už tehdejší papež akceptoval představu o dvou nepřekrývajících se oblastech: katolíci mohou akceptovat evoluci, pokud věří, že v určitém okamžiku dal Bůh člověku duši. Pius XII však ve své encyklice prohlásil, že představa „evoluce je legitimní jen v principu, v teorii, ale že nebyla prokázána a může být zcela mylná“ i trochu nebezpečná. S tím už souhlasit nelze. Teprve po 50 letech Jan Pavel II uznal, že věda učinila obrovský pokrok a že evoluce je „více než hypotézou“, že je tedy platná. Toto prohlášení je podle Goulda skutečně zásadním přelomem v postoji katolické církve k evoluci a vlastně celé vědě.

Toto prohlášení umožňuje spolupráci mezi oběma oblastmi, a to nikoli jen z diplomatických důvodů. Mezi oběma oblastmi totiž není žádný „no-man's land“, naopak, obě se těsně dotýkají a otázky, které vznikají na této hranici, mají zásadní význam pro člověka a společnost a vyžadují hledání odpovědi v obou magisteriích: Jestliže nás evoluce vytvořila jako jediné tvory nadané vyšším vědomím, nabízí se např. otázka, zda a jakou máme odpovědnost vůči ostatní živé přírodě? A jaký je smysl lidského života? Tyto otázky nemůže řešit jen věda.

Osobní morální stanovisko Goulda jako evolucionisty ovšem vychází z ateistické představy o „kruté, nelitostné a indiferentní“ (princip „Cold Bath“) přírodě, která nedává žádný podnět a žádnou příčinu k morálním postojům. Tím lépe, říká Gould, nejsme osudově omezení, ničím vázáni, a můžeme vést morální diskurz zcela svobodně, podle své vlastní vůle. Gould si je vědom toho, že takový názor děsí mnoho jiných, kteří vyžadují duchovnější postoj k přírodě, hledají vnitřní smysl života a kteří ho nacházejí v magisteriu náboženství.

Gould věří, že je možný konkordát mezi oběma magisterii, nutný pro mnoho lidí i celou společnost. Z morálních, intelektuálních důvodů bychom měli tento pohled přijmout všichni. Není třeba se vracet k historii a obžalovávat církev ze středověkých hrůz. K těm došlo jen proto, že církev získala sekulární, světskou moc. To je nyní nepřijatelné. Obě magisteria se nemají překrývat. Církev nesmí diktovat, jak má vypadat příroda a naše poznatky o ní, naproti tom vědci by neměli hodnotit morální postoje a předstírat, že vycházejí z vyššího, empirického poznání. Je třeba pokory, která umožňuje vzájemné porozumění.

Gouldovi nevádí ani představa o existenci duše. Možná, že církev svou představou o vtělení duše do těla chce jen člověka zbavit jeho strachů a chce ho vybidnout k větší odpovědnosti za ostatní přírodu. Gould dobře ví, že věda nemůže existenci duše potvrdit ani vyvrátit, ale že na druhé straně koncept duše a Boha nijak neohrožuje doménu vědy a nezasahuje do ní.

Richard Dawkins, významný zoolog a autor koncepce a také knihy o sobeckém genu, se k problematice víry vyjadřuje ve článku „**You Can't Have It Both Ways: Irreconcilable Differences?**“ Dawkins nesouhlasí s názorem, že náboženská víra leží mimo vědeckou doménu a odmítá názor Gouldův, že věda a náboženství nejsou v konfliktu, jestliže se jejich učení týká zřetelně odlišných oblastí, a že je možné uzavřít mezi nimi „láskyplný“ (loving) konkordát.

V první části svého příspěvku se Dawkins vyjadřuje k morálce, kterou si jako své hájemství přisvojují náboženství. Vychází morální premisy mají axiomatický charakter, „odněkud musely přijít“. Je to Bible, písmo? Vždyť to není pravda. Žádná civilizovaná osoba se neřídí v plném rozsahu morálními příkazy Starého zákona, nekameňuje cizoložnice, nepopravuje odpadlíky a netrestá vnuky viníků. Pro nikoho není Bůh Starého Testamentu, žárlivý, rasistický, krvelačný a sexistický, morální autoritou. Z Písma si vytrháváme jen krásné kousky a dnešní morálku z větší části vytvořil liberální konsensus o slušnosti a přirozené spravedlnosti, který se vyvíjel v průběhu historie, často pod vlivem světských reformistů. Taková morálka má prioritu před doslovným zněním Bible. Totéž platí, hledáme-li osobní příklady: Ježíš a Buddha jistě takovými morálními vzory jsou, ale určitě ne mnozí z guruů dnešních sekt, zatímco snadno najdeme řadu světských morálních příkladů, ať už je to třeba Džavaharlal Nehru nebo Nelson Mandela.

Dawkins také odmítá názor, že by věda nemohla zasahovat do oblasti morálky. Jistěže věda nemůže dávat odpověď na otázku „Co je dobré a co je špatné?“, ale jsou-li dány výchozí, třeba zjevené morální principy, pak přísná disciplína světské morální filozofie může

vědecky a logicky hledat skryté implikace těchto principů nebo nekonistence mezi nimi.

Druhou část svého příspěvku věnuje Dawkins tézi, hájené Gouldem, že se věda a náboženství nepřekrývají. Na příkladu kreacionismu a papežských encyklik tento názor vyvrací. Papež Jan Pavel II trvá na tom, že spirituální duše byla stvořena Bohem a že byla vdechnuta do člověka. Tato chvíle, „tento moment přechodu do duchovního světa nemůže být předmětem pozorování“, píše papež. Gould namítá, že přesná doba, kdy k tomu došlo, není sice církví určena (mezi Homo erectus a sapiens? Nebo mezi Homo sapiens a H. sapiens sapiens? A před kolika miliony let?), ale nepochybně je to otázka, principiálně patřící do vědecké oblasti. Mezi člověkem a ostatní živočišnou říší leží tedy podle církve mezera, velký skok, což Dawkins považuje jednak za chybné a nemožné z hlediska evolučního, ale především za nepřijatelné vměšování náboženství do domény vědy.

Tento případ není ojedinělý, náboženství se vyjadřuje k existenci věcí (což je oblast vědeckého poznání) často. Neposkvrněné početí Panny Marie, Nanebevstoupení Panny Marie, Zmrtvýchvstání Ježíše Krista, to jsou typické případy, řešitelné principiálně vědecky: Měl Ježíš tělesného otce nebo ne? Pokud jde o Nanebevstoupení Panny Marie, Katolická doktrína o Nanebevstoupení z r. 1950 implikuje jasně fyzickou existenci Nebe. Jde nepochybně o teorii spadající pod sféru vědy. Totéž se týká nejrůznějších zázraků. Neplatí tedy názor, že by se věda a náboženství nepřekrývaly. Výroky z oblasti náboženské nepochybně zasahují do reálného světa.

Dawkins považuje tento přístup církve za nečestný a účelový. Pohádky o zázracích a slib posmrtného života mají zapůsobit na prosté lidi a získat přívržence církve. Svou popularitu získávají taková tvrzení právě tím, že se týkají reality, tedy sféry přístupného rozumovému chápání, že mají „vědeckou sílu“. Na druhé straně ale církev považuje vědeckou kritiku těchto příběhů za ránu pod pás a tvrdí: tyto věci jsou mimo vědeckou doménu. Dawkins však soudí, že nelze mít dvojí měřítko, „You cannot have it both ways“.

Končí svůj příspěvek drsně: „Můžeme být jistě vděční Papežovi, že se stal naším spojencem v boji proti fundamentalistickému kreacionismu. Ale přesto, kdybch si měl vybírat mezi čestným fundamentalismem a nešlechtným obskurantismem s dvojí tváří Římské katolické církve, pak bych věděl, čemu bych dal přednost.“

Eugenie C. Scott, antropoložka, ředitelka Národního ústavu pro vědeckou výchovu v El Cerrito v Kalifornii, se ve svém článku **The „Science and Religion Movement“** zabývá rovněž vztahem mezi vědou a náboženstvím. Podle ní nemají obě sféry mnoho společného: Věda je cestou k poznání přirozeného světa a odvolává se na důkazy; vůči světu nadpřirozenému je agnostická, není schopna se k němu vyjadřovat. Náboženství, z hlediska antropologického, je souborem pravidel a subjektivních názorů na nemateriální svět, podložených jen vírou. Přesto v poslední desetiletí vzniká hnutí, které je označováno jako „science and religion movement“, které se snaží obě sféry sblížit, zejména v oblasti evoluce. Byla to Americká asociace pro pokrok ve vědě, která ustavila odbor, který má usilovat o dialog mezi vědou a náboženstvím. V r. 1979 zorganizovala první národní konferenci nazvanou „The Epic of Evolution“ o implikacích evoluce, které se zúčastnili vědci spolu s theology. Od té doby byla v USA uspořádána série podobných konferencí, mezi nimi významná „Science and Spiritual Quest“, kterou zorganizovalo berkeleyjské Centrum pro Theologii a Přírodní Vědy. Všechny velké magaziny, Science, Newsweek, Time a další dnes o tomto hnutí pravidelně referují.

Tento vývoj není podle názoru autorky překvapivý, protože mezi

Skeptical Inquirer, 4/99

vědci je stále vysoký podíl věřících. V r. 1914 bylo mezi předními americkými vědci 42 % věřících v osobního Boha, v r. 1996 byl tento počet jen o málo menší, 39 %. Ani v historii vztahu vědy a náboženství nebyl konflikt mezi vědou a náboženstvím pravidlem, naopak. Autorka našla v průběhu historie čtyři různé formy vzájemného vztahu, ale jen jedna vidí mezi oběma sférami antagonismus:

1/ „Model „konfrontační“, hlásající inkompatibilitu obou světů, hájí v současné době ze známých osobností (ze světa vědy i ze světa náboženství) např. Phillip Johnson, Richard Dawkins nebo Paul Kurtz).

2/ Model „samostatných říší“ tvrdí, že každá z obou říší má jinou oblast zájmu. Věda vykládá přirozený svět, náboženství se zabývá spirituálními záležitostmi. Navzájem si mají obě oblasti jen málo co říci. Hlavním představitelem je Stephen Jay Gould.

3/ Model „adaptační“, který je spíše jednostrannou záležitostí. Vědecké poznatky jsou postupně teology přijímány, což jim umožňuje hlubší výklad, event. i reinterpretaci náboženských dogmat. Představitelem je v USA P. Bowler, a příkladem je i dokument papeže Jana Pavla II.

4/ Poslední je model „vzájemné závislosti, partnerský“ („engagement model“), kdy věda a náboženství interagují jako rovnocenní partneři. Navzájem se stimulují k lepšímu a plněmu pochopení otázek přírodní i nemateriální říše. Za iniciátora tohoto postoje lze považovat Einsteina s jeho slavným výrokem: „Religion without science is crippled, while science without religion is lame.“ Autorka cituje R.J.Russella, který tento přístup vysvětluje takto: „Vesmír jako takový je pro některé vědce úplnou odpovědí. Pro jiné je však jen částečnou odpovědí, kterou doplňují božím slovem. Věda ostatně má podle některých své kořeny, byť často nepřiznané, také ve filozofii a v západním monoteismu. Na druhé straně mnozí teologové nehlídají na náboženské doktríny jako na dogmata, ale jako na hypotézy, které jsou testovatelné pomocí poznatků přírodních věd.“

Podle E. Scottové se v současné době již většina vědců hlásí k modelu adaptačnímu nebo partnerskému, i když jejich názory individuálně široce varírují. Scottová ze svého profesionálního hlediska pokládá tento vývoj za velice pozitivní, protože v evoluci nevěří v USA do dnešního dne stále ještě zhruba 50% populace. I na jiné otázky, které již vyřešila věda, má mnoho věřících nesprávné názory. Současný vývoj může tak přispět k širšímu pochopení vědy a na druhé straně ke vzájemné toleranci lidí s různými náboženskými představami.

Vedle hnutí „science and religion“ však existuje v USA hnutí protichůdné, kreacionistické, včetně jeho nejnovější varianty, „Intelligent design“. Konzervativní zastánci doslovného znění bible mluví dokonce o tzv. „theistické vědě“ a snaží se své názory publikovat a šířit na paralelních konferencích. Toto hnutí, zatím sice nepříliš známé, se snaží odvést vědu od jejího metodologického materialismu a vnést do ní i nadpřirozená vysvětlení. Případný růst tohoto hnutí by mohl znamenat nebezpečí jak pro vědu, tak i pro chápání vědy veřejností.

Zoran Pazameta, astronom a fyzik, zabývající se kosmologií a epistemologií, ve svém příspěvku **Science vs. Religion – Teach the Difference, Resolve the Conflict**, nastiňuje, jakým způsobem je nejhodnější vysvětlit studentům povahu obou oblastí a fundamentální rozdíly mezi nimi. Podle jeho zkušeností je rozsah ignorance v této oblasti neuvěřitelně velký i mezi osobami vzdělanými, politiky a průmyslníky. I studenti přírodních věd mají jen neurčitou představu o podstatě vědecké pravdy a o rozdílu proti pravdám náboženským. Studenti společenských oborů mají sice určité znalosti z oblasti náboženského a filozofického myšlení, ale mnohdy ani ponětí o výsledcích vědy. A už vůbec nic nevědí o její metodologii.

Z. Pazameta pro vypracoval pro výukové účely několik tabulek, z nichž jednu, velice názornou, přetiskujeme.

Tabulka ilustruje, že věda a náboženství jsou vzájemně exkluzivní a komplementární aspekty lidského poznávání. Pokud se obě oblasti drží uvnitř sféry jejich vlivu, nemůže mezi nimi dojít ke konfliktu. Vzájemně exkluzivní jsou i jednotlivá náboženství. V praxi mezi nimi ovšem dochází k netoleranci a nenávisti, ale to je důsledkem sociopolitické manipulace, nikoli náboženstvím per se. Velký důraz klade autor na význam „důkazu“. Ve světě náboženství nemá tento výraz žádný smysl, nahrazuje ho víra. Vysvětluje také slovo „pravda“. Vědecká pravda (hypotéza potvrzená testováním) leží v jiné epistemologické rovině než filozofická pravda.

V dalším textu autor stručně charakterizuje vědu, náboženství a pseudovědu.

Věda se zabývá materiálním světem a hledá důkazy. Výchozím bodem vědecké metody je pozorování a experiment. Následuje racionální úvaha, opírající se o zkušenost, analogii, indukci nebo dedukci. Ta vede k vyslovení pracovní hypotézy, umožňující další experimentování a pozorování. Je-li hypotéza potvrzena, může se stát teorií, je-li vyvrácena, pak ji lze modifikovat a znovu testovat, nebo zavrhnout.

Věda	Pseudověda	Náboženství
Pravda je získána: VĚDECKOU METODOU.	Ad hoc směs vědy a náboženství Neprokázaná, netestovaná i vyvrácená tvrzení o přírodě, založená jen na VÍŘE.	Pravda je získána: ZJEVENÍM.
Stejná pro všechny: OBJEKTIVNÍ.		Odlíšná podle kultury a interpretace: SUBJEKTIVNÍ.
Může být prováděna každým, kdo je příslušně vzdělán.		Věřit je „dáno“ jen některým.
Pravda je: PROVIZORNÍ.		Pravda je: ABSOLUTNÍ.
Důkaz: POZOROVÁNÍ / EXPERIMENT		Důkaz: ŽÁDNÝ Zapotřebí je jen VÍRA.
Zabývá se: PŘIROZENÝM SVĚTEM.		Zabývá se: SPIRITUALITOU.
<p>Obě oblasti jsou vzájemně exkluzivní Zabývají se odchylnými aspekty lidské existence.</p>		

Pak nezbyvá než problém otevřít znovu a jinak. K hypotézám autor dodává, že musí vyhovovat třem kritériím: 1/ Musí vysvětlovat jeden nebo více nevysvětlených fenoménů, 2/ musí inkorporovat část existující teorie, a 3/ musí umožnit predikci nových fenoménů.

Náboženství se zabývá spiritualitou a její pravda je zjevována individuálním a selektivním způsobem. Pravda stejné hodnoty může být ovšem zjevována pod vlivem psychoaktivních substancí, vyvolána psychickou chorobou, může být i podvodem, právě tak jako skutečnou božskou inspirací. Od věřících se požaduje jedině, ex definitione stejně nutné jako postačující, a tím je víra.

Pseudověda vzniká kuriózním smíšením vědeckých a náboženských principů, je to nebezpečné, otrávené území, „no-man's land“. Konflikt, a často i škoda, následuje. Příkladem směšování obou přístupů jsou spousty: „Důkaz“, že je obviněná žena čarodějnicí, „vědecká analýza“ náboženských spisů, dokazující nadřazenost jednoho náboženství nad jiným, „důkaz“, že mimozemští astronauti navštívili zemi, že přírodní druhy vznikly božím stvořením v nedávné době, že jedna etnická skupina je nadřazena druhé, že krystalem na kyvadle vyléčíme rakovinu. To vše patří do pseudovědy. A stejně naivní jsou podle autora „vědecké“ pokusy dokázat existenci Boha nebo kontinuitu lidského života po smrti. Všem takovým pokusům je společné, že se zde nedefinovaně a proměnlivě směšují víra a selektivní (a obvykle klamavé) racionální úvaha. Zastánci tohoto postupu kluzce přeskakují od víry k rozumu, podle toho, s jakým argumentem jsou právě konfrontováni.

Victor J. Stenger, profesor fyziky na hawajské univerzitě a autor řady knih z oblasti kosmologie, ve svém článku **Anthropic Design**, se zabývá jen jedním tématem, kde se dotýkají obě sféry a kde mezi nimi dochází k nedorozumění a konfliktu. Odmítá módní a v médiích šířený názor, že vědci objevili nadpřirozenou účelnost vesmíru. Tzv. anthropické koincidence, naznačující, že přírodní konstanty jsou nastaveny zcela mimořádně tak, že/aby umožnily život, nelze brát jako důkaz. Ve vědecké literatuře takovou interpretaci nenajdeme. Všechny naše fyzikální a kosmologické znalosti jsou plně konsistentní s představou, že vesmír se vyvinul zcela přirozeným procesem. (Pozn.: Protože jsme se ve Zpravodaji 3/1999 již tomuto tématu věnovali, uvedu stručně jen Stengerovy argumenty.)

Stenger má proti platnosti anthropického principu několik námitek:

1/ Podle něj není správná už představa, že iniciální fyzikální podmínky byly zvoleny kvůli člověku. Podstatné bylo to, že umožnily vznik uhlíku a jiných prvků. Proto považuje za chybné mluvit o principu „anthropickém“.

2/ Není nutné žasnout nad anthropickými koincidencemi. Jejich vznik lze dnes snadno odvodit ze scénáře Velkého třesku. Všechny detaily vývoje vesmíru sice ještě neznáme, ale zřejmě je možné plně jej vysvětlit přirozenými fyzikálními zákony.

3/ V představě, že svět byl účelně vytvořen pro člověka, resp. pro pozemskou podobu života, je logická chyba: Není totiž dokázáno, že v našem vesmíru existuje jen jediná forma života. Experimenty a počítačové modelování ukázaly, že určitý stupeň komplexity a trvání podmínek stačí k tomu, aby mohly vzniknout struktury se schopností sebereprodukce a vývoje. Je tedy možné, i když ne příliš pravděpodobné, že vedle života založeného na uhlíkovém metabolismu existuje v našem vesmíru i jiná, nám neznámá podoba života.

4/ A konečně námitka poslední, týkající se unikátního souboru parametrů a konstant v našem vesmíru. Stenger tvrdí, že není žádný důvod pro tvrzení, že existuje jen jeden, náš vesmír. Mohou přece existovat vesmíry další, možná nekonečné množství, s nejrůznějšími přírodními zákony a konstantami. Je-li tomu tak, pak je to jen náhoda, že jsme právě v tomto a ne jiném světě. Představa o existenci mnoha vesmírů je v plném souladu se zákony fyziky a kosmologie a není v rozporu ani s principem Occamovy břitvy. Naopak, bylo by třeba přidat další hypotézu, abychom mohli logicky břitvou zpochybnit existenci dalších vesmírů.

Steven Novella, předseda a zakladatel Skeptické Společnosti Nové Anglie (NESS) ve svém článku **Scientific Skepticism, CSICOP, and the Local Groups** dokazuje, že se k problému náboženství lze stavět dvěma způsoby. Jedním je přístup „racionalistů“, materialistických ateistů, kteří vystupují proti všem druhům pověr a nerozlišují mezi vírou v poltergeisty, přistání mimozemšťanů a vírou v boží existenci – pro nic nejsou objektivní doklady a vše je nutno odmítnout z rozumových důvodů. Domnívají se, že vyjmout víru v Boha z tohoto soudku a označit ji za náboženství a odmítnout její kritickou analýzu, je intelektuálně nepoctivé. Podle jejich názoru je nutno stavět se právě proti pověře nejrozsříbenější a nejvlivnější.

Podle S. Novelly není takový přístup vědecký, protože vědecké jsou jen fenomény a názory testovatelné. Náboženská víra není předmětem vědy. Přístup racionalistů je podle něj přístupem filozofickým, nikoli vědeckým. Sám se připojuje k přístupu druhému, který zastávají „**vědeční skeptici**“, sdružení v CSICOP. Ti se zabývají jen tím, co dovoluje testovací vědecká metodika, a to především v oblasti paranormality a pseudovědy. Pokud jde o náboženství, vědeční skeptici vidí hranici nikoli mezi vědou a náboženstvím, ale mezi racionalitou a vírou. Skutečná víra, ať už náboženská, nebo v New Age, paranormální fenomény nebo víra ve sféře sociální nebo politické, je netestovatelná. Naproti tomu otevřenému kriticismu je přístupný každý, kdo vstoupí do vědecké arény třeba tím, že tvrdí, že má vědecké doklady pro existenci Boha, kdo tvrdí, že existuje „biblický kód“, že obrazy madon pláčou nebo kdo chce léčit nebo věštit pomocí náboženské víry.

Ke vědeckému skepticizmu se hlásí převážná většina skeptiků v CSICOP a stejný je oficiální přístup všech lokálních skeptických skupin v USA. V jejich řadách jsou i duchovní, autor zná studenta rabínské školy – skeptika, jiná skupina informuje veřejnost o své aktivitě prostřednictvím církevních novin. Vědecký skepticizmus, který má přesně definovanou doménu zájmu, tedy umožňuje spolupráci osob s nejrůznějším vztahem k náboženství a diskuse o samotné víře přenechává filozofům.

Stanovisko autora – recenzenta:

Auťori, z jejichž rozsáhlých úvah jsem se snažil vybrat hlavní myšlenky, vycházejí z různých náboženských pozic, vyjadřují se k různým aspektům náboženské problematiky, chápou často zcela odlišně vztah vědy a náboženství, ale jedno mají všichni společné. Všichni to jsou skeptici, vycházejí z vědecké pozice, snaží se o maximální věcnost, o logickou analýzu, bohatě argumentují a citují prameny, střízlivě posuzují názory odlišné. A co je podstatné: nesnaží se o dosažení názorové shody o problému náboženství ve skeptickém hnutí. V něm vidí místo pro stoupence všech náboženských postojů. Akceptují většinové stanovisko organizace CSICOP, že z důvodů morálních i pragmatických je vhodné, **soustředit pozornost členů na úzký cíl, na vědeckou analýzu sporných (paranormálních) jevů a názorů, které se týkají hmotného světa.**

Chťel jsem, jako současný redaktor Zpravodaje, zařadit do tohoto čísla i příspěvky našich členů. Máme k dispozici přednášky doc. Fundy i dr. Grygara, které zazněly na únorovém večeru, články doc. Haubelta, dr. Libovického, ing. Battěka, ing. Kubíka a kratší příspěvky dalších členů. Po dlouhém váhání jsem se rozhodl články nezařadit. Neradil jsem se s předsednictvem, nemohli bychom dosáhnout shody. Dovolte mi proto, jednak jako předsedovi klubu, ale hlavně proto, že jsem prostudoval všechny výše uvedené články ve Skeptical Inquirer i všechny příspěvky našich autorů, abych vyjádřil svůj názor:

Především chci všem za účast v naší diskusi poděkovat jménem našeho klubu. Za obě přednášky, za diskusní příspěvky na večerech, které byly tématu náboženství věnovány, za všechny další příspěvky i ústní komentáře a kritické poznámky. Názory a postoje našich členů jsou často diametrálně odchylné, ale vážnějším problémem je, že se nedovedeme zatím s nadhledem, věcně, sine ira et studio nad náboženskou problematikou zamyslet. Většine příspěvků chybí rys nezbytné tolerance, přednášky i články jsou zatíženy emocemi, objektivní analýzu nahrazují subjektivní dojmy, chybí fundované znalosti z religioinistiky, v jiných příspěvcích je patrná snaha obvinít ateistického skeptika ze scientizmu, v jiných opět snaha dokázat vědecky

existenci Boha, nebo z druhé fronty snaha vědecky existenci Boha vyvrátit. Objevují se mezi námi i postoje militantní - ani propagovaný laicismus není prost tohoto aspektu, někteří z nás se neubráníme útokům ad personam. A konečně: jen těžko bychom zdůvodnili, že do Zpravodaje zařazujeme nebo dokonce propagujeme určitý, a ne jiný, názor v této výbušné oblasti.

Nechci úroveň příspěvků a diskuse snižovat, ale jen těžko můžeme zatím soutěžit s texty vědců světového formátu, kteří se náboženskou problematikou v rámci moderního skepticizmu dlouhodobě zabývají a jejichž příspěvky jsou navíc podrobně recenzovány. Hlavní důvodem, proč není vhodné v publikování článků s náboženskou tematikou ve Zpravodaji pokračovat, je však obava, že bychom vyvolali zbytečné a nic neřešící konflikty. Tento můj názor je v plném souladu s následujícím stanoviskem předsednictva.

Stanovisko předsednictva SISYFA k náboženství

Předsednictvo ČKS SISYFOS se na své řádné schůzi dne 15. února zabývalo vztahem ČKS k náboženství, resp. otázkou, zda bychom se měli nadále náboženskou tematikou zabývat a zda bychom neměli změnit bod 7 článku II. našich stanov. V úvahu jsme vzali názory přednášejících i všech diskutujících na našich večerech, písemně podněty, které jsme k tomuto tématu obdrželi i názory skeptiků zahraničních. Výsledkem jednání bylo přijetí následujícího, výrazně většinového stanoviska:

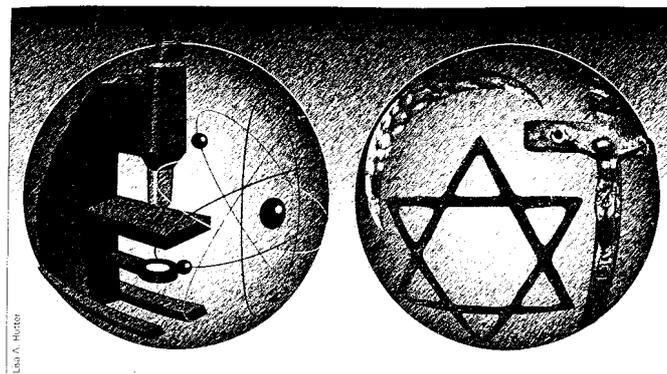
Obě oblasti, vědu a náboženství, chápeme jako svébytné celky, s odlišnou sférou zájmu, které se v principu nemusí překrývat a nejsou proto v principiálním konfliktu. Oblast náboženství je ovšem přístupná vědeckému zkoumání, které nemá limity. Na druhé straně je stejně legitimní posuzovat vědeckou činnost z duchovních a etických pozic.

Z řady praktických důvodů, podobně jako světová organizace CSICOP, jejímiž jsme členy, však není vhodné, aby SISYFOS na svých přednáškách, veřejných vystoupeních nebo ve Zpravodaji zasahoval do oblasti náboženské, právě tak jako do oblasti etiky a politiky. Jediným fórem, které nadále povede toto téma v patnosti, bude naše společensko-vědní sekce.. Hlavní důvody: 1/ SISYFOS je klub malý, který se musí soustředit na omezenou oblast sporných jevů, aby vůbec mohl dosáhnout pozitivních výsledků. 2/ SISYFOS nemá dostatek fundovaných znalců náboženské problematiky ani materiálních zdrojů, aby se mohl touto problematikou vědecky, seriózně zabývat. 3/ Náboženské postoje i vztah k náboženské víře členů SISYFA jsou příliš diverzifikované a celoživotní zkušeností fixované, takže není naděje na dosažení shody a tedy smysluplného výsledku event. pokračujících diskusí. 4/ Problém náboženství a náboženské víry je příliš výbušný, v diskusích by nebylo možno vyhnout se konfliktům mezi našimi členy, které by mohly narušit společné, harmonické úsilí na poli našeho hlavního zájmu.

Toto naše stanovisko se však týká vlastního obsahu náboženství, etiky a politiky, posuzování těchto kategorií z **hlediska obecného** (jako takových, „an sich“). Tam, kde na hranici těchto oblastí, v konkrétních situacích a případech, dochází ke střetu, tam se samozřejmě bude SISYFOS nadále angažovat a problémy analyzovat. Máme na mysli např. ve sféře náboženské otázky evoluce, resp. kreacionismu, zázraků, krvavých stigmat, turinského plátna apod. Podobně se nelze vyhnout etickým problémům v medicíně (např. eutanázii a interrupcím, etice lékařů praktikujících šarlatánské metody), nebo chybným politickým rozhodnutím, která jsou v rozporu s vědeckým, např. sociologickým poznáním.

Jsmo si vědomi toho, že **znění bodu 7 článku II. našich stanov** nevystihuje naše stanovisko zcela přesně, ale formulovali jsme je se snahou o stručnost a z tohoto hlediska je **pokládáme za vyhovující.**

Skeptical Inquirer, 4/99

Kolize světů aneb paranormalita realitou

Benjamin Radford

Skeptical Inquirer 6/2000, upraveno a zkráceno

Paranormální svět a reálný svět jsou dvě samostatné oblasti a divné věci se dějí, když se oba světy setkají. Skeptici žijí ve světě, který nezná nepřírozené příčiny. Nevysvětlené fenomény připisujeme nedostatku informací, nikoli mystickým silám. Koincidence chápe skeptik jako přirozený jev ve světě, kde vládne i náhoda a ví také, že osobní zkušenost je ovlivněna tisícem vlivů, včetně nálady, očekávání, víry. Lidé věřící v paranormální jevy žijí ve světě, kde existují zázraky, kde koincidence je výsledkem plánované akce vyšších duchovních mocností a sil. Osobní zkušenost je pro ně konečnou pravdou.

Přesto na jisté úrovni sdílíme všichni jeden svět: jezdíme po stejných dálnicích, jíme stejnou potravu, chodíme na stejné filmy. Skeptik se ovšem při promítání *Poltergeista IV/12* pěkně baví zdařilou fikcí, kdežto ten druhý si říká: Je to sice jen film, ale může se to stát.

Skeptikům se vyčítá, že neberou psychické síly vážně, že jsou tvrdší než zaujatí proti možnosti existence paranormálních fenomenů. Zkusme je tedy jednou vzít vážně a prohlédněme si svět, ve kterém budou existovat psychické síly a senzibilové, jasnovidci a proskopici.

Existence **jasnovidců** by především znamenala ztrátu práva na soukromí. Senzibil by viděl na dno Vaší duše. Neměli byste žádné tajemství, všechny Vaše myšlenky, city i Vaše nápady, intimní detaily z Vašeho života, vše by znal a vše by mohl zveřejnit nebo Vás třeba vydírat.

Kdyby jasnovidci skutečně existovali, všechny instituce a profese, které se zabývají utajenými skutečnostmi, policie nebo detektivové, by byly bezcenné. Výrobní i vojenská tajemství by neexistovala. Jasnovidci by pomáhali zločineckým gangům. Lupiči by vždy šli na jisto za největší a nejméně chráněnou kořistí. Státy i firmy by si ovšem na ochranu najímaly jiné senzibilů. Válka senzibilů by byla na obzoru.

Kdyby existovali jasnovidci, neexistovaly by žádné záhady. Žádné UFO by nebylo neidentifikované, všechny zázraky by se vysvětlily, Bermudský trojúhelník by přestal být hádankou a nebyl by nevyjasněné loupeže nebo únosy.

Senzibilové nadání schopnosti **proskopie, předvídáním budoucnosti**, by měli nesnadný život. Byli by spoluodpovědní za všechny zločiny. Měli je přece včas ohlásit, aby se jim předešlo.

Všichni senzibilové, pokud nenahlásili jakýkoli zločin nebo katastrofu, ke kterým neustále dochází, by měli být okamžitě zatčeni a ztrestáni jako spolupachatelé a spiklenci.

Nevyhnují by se trestu ani v případech, kdyby hlásili zločiny včas. Kdyby se pak ukázalo, že jejich informace a předpovědi jsou nepravdivé, že ke zločinu nedošlo, nepochybně by je bylo možno zavřít pro lež a klamání úřadů. Nepochybujeme o tom, že by se většinou rychle prohlásili raději za podvodníky a odvolali své tvrzení, že jsou schopni předvídat budoucnost.

Na druhé straně by ale byli neuvěřitelně bohatí. Získali by všechny výhry v soutěžích, Sazka a Sportka by vyplácela výhry jen jim, všechna kasina by zbankrotovala. Zřejmě však jsou senzibilové lidmi nesmírně charakterními, kterým nezáleží na materiálních statcích. Vždyť neznáme ani jednoho senzibila – milionáře, který by takové výhry shraboval.

Ale největším problémem je stejný paradox, jaký předvádějí dva slavní lháři. Kdyby senzibil věděl včas o autohavárii princezny Diany, byl by jí varoval a k havárii by nedošlo. Kdyby ovšem k havárii nedošlo, velmi by to zpochybnilo jeho prognostické schopnosti. Nepodváděl?

Z paradoxu nevybědíme jinak, než že připustíme dvě možnosti, buď lze budoucnost ovlivnit a vyhnout se i správné předpovědi, nebo je předpověď absolutně správná a neměnná, ať děláme co děláme.

V prvním případě by došlo k zániku současných prognostických a futurologických orgánů i jejich metod, protože by budoucnost odhalili přesněji senzibilové, ale hlavně by se bu-

doucnost vyvíjela jinak. Senzibilové by včas varovali, lidé by se přizpůsobili. Pro medicínu by to znamenalo vítězství nad rakovinou. Všechny tumory by se vyléčily v iniciálním, prekancerózním stadiu. Onkologická oddělení by se zrušila a lékaři by přišli o práci a výdělky.

Kdyby ale nebylo možno předpovědi senzibilů změnit, kdyby skutečně měli schopnost správně určit budoucnost, pak by to znamenalo, že je lidský úděl naprosto přesně determinován, že neexistuje svoboda, odpovědnost jednotlivce, ani svobodná vůle. Vedlo by to nepochybně k absolutní skepsi, k odevzdání, ztrátě aktivity a iniciativy lidí, k fatalismu. Proti osudu jsme přece bezmocní.

Senzibilové by tak rozřešili fundamentální filozofickou otázku, problém svobodné vůle versus determinismus.

Tak to vypadá, když věci domyslíme do důsledku. Co na to senzibilové a věštcí? Mohou jen tvrdit, že jejich předpovědi nemají absolutní platnost, že jen naznačují možnou budoucnost. Pak ovšem jejich předpovědi smysl nemají. K astrologům a kartářkám se přece lidé uchylují právě proto, že se bojí nejisté, možné budoucnosti a chtějí se dozvědět pravdu.

Výše uvedené příklady ukazují, že mnoho senzibilů asi mezi námi neexistuje. Proč ale přesto existuje víra v takové schopnosti? Lidé jsou zřejmě různí a mají různé nároky na váhu důkazu. Skeptici nepochybně vyžadují přesvědčivé důkazy, aby něčemu uvěřili. Lidé z druhého břehu se naopak spoléhají na intuici, pocity a dojmy.

Poněkud zvláštní ale je, že ani zdaleka nejsou důslední. I psychotronik nebo astrolog, když má problémy se svým autem, neváhá a směřuje k mechanikovi. Myslíte, že by se spokojil s odpovědí: „Hvězdy dnes nestojí správně, počkáme až Mars bude mimo souhvězdí Lva“, nebo s tím, aby mechanik do jeho milované Octavie pouštěl vibrace, kosmické informace nebo dosud neznámou energii?“ Dobře ví, že pro jejich reálné vlastní problémy nejsou paranormální vlivy dostatečně realistickým faktorem. Jsou ovšem velice vhodné pro jejich klienty a pacienty.

Je snad jejich vědomí rozštěpeno? Jde tu o kognitivní disonanci, o současné zastávání dvou zcela protichůdných a navzájem neslučitelných názorů? Nikoli, každý z obou pohledů a názorových systémů platí pro jinou oblast světa a života. Dobře si dovedeme představit třeba právníka, který po celý den pracuje s fakty a přísně logickými argumenty. Večer, doma, si pak vykládá karty, rozvine astrologické instrumenty a mapy nebo telepaticky hovoří se svým známým nebo dokonce vyvolává své zesnulé bližní. Pro něj je to třeba zajímavý koníček, pro mnohé senzibilů ovšem výdělečný prostředek.

Mnoho lidí si v paranormálním světě libuje, je zajímavý, inspirativní, nabízí netušené možnosti, širší poznání, skrytou moc, mystickou energii. Bohužel, kdyby psychické síly skutečně existovaly, vyvolalo by to velice vážné společenské, především etické problémy, dotýkající se individuality, osobní svobody, soukromí, svobodné vůle, ale i problémy ekonomické, zdravotnické, právní i politické. Skutečnost, že jsme stále osobně svobodní, že máme svá tajemství a své soukromí, že skutečně uplatňujeme svou vůli, že se právní systém nehroutlí a rakovina nás stále ohrožuje, to vše dokazuje dostatečně, že paranormální svět a jeho síly, tak jak je popisují parapsychologové, neexistuje. A většina lidí je nepochybně šťastná, že žádný senzibil nevidí do jejich duše a neodhaluje jejich budoucnost.

Oslava světa

Chet Raymo

(Ch. Raymo, fyzik a astronom, je vědeckým komentátorem časopisu Boston Globe a autorem řady knih o vztahu vědy a náboženství.)

V pozdním létě minulého roku jsem strávil noc v modlitebně Gallarus, kamenné stavbě ze 7. století, na západním konci Irska. Je to nejstarší nepoškozená budova Irska, jedna z nejstarších v Evropě. Modlitebna, ve tvaru obráceného člunu, není větší než garáž pro jeden vůz. Vchod je úzký a v zadní stěně je nepatrné okénko. Oba otvory jsou volné, přístupné žvlům. I ve dne je třeba světla k prozkoumání vnitřku.

Nevím, proč jsem tam vlastně byl a co jsem chtěl dělat celou noc, beze spánku v tom tmavém prostoru. Snad jsem chtěl něco vytušit o tom, co dávní irští poustevníci hledali na této drsné výspě na konci Evropy. Domnívali se možná, že jsou na pokraji věčnosti. Byli to poutníci Absolutna, hledající svého boha v exstatickém setkání s kamenem, větrem, mořem a oblohou.

Když jsem přišel, slunce už dávno zapadlo, i když v létě, v těchto šířkách, nikdy nemízí na severním nebi slabý přísvit. Byla měsíční noc s rozžehnutými hvězdami, nejvíce zářil Jupiter. Občas bleskly oblohou meteory a zahlédl jsem i plující satelit. Skrčil jsem se do tmavého kouta modlitebny, s koleny pod bradou – a čekal. Ani vlastní ruku jsem před sebou neviděl, jen slabý odlesk světla hvězd dopadal před vchod. Ticho rušil jen tichý hvizd mého dýchání.

Jak plynul čas, zmocnil se mne mocný pocit něčeho nebo někoho, kdo se mnou sdílí prázdnotu temnoty. Nejsm mystik, ale věděl jsem, že nejsem sám a pochopil jsem, že i staří poustevníci by museli mít stejný pocit přítomnosti „někoho v místnosti“. Nevydržel jsem, musel jsem vyjít ven, do noci, náhle výjimečně jasné. Všechny hvězdy rozlily světlo po obloze a na severu, jako odměna za mé dlouhé bdění, se rozzářila a tančila až k zenitu polární záře. Stříbrné paprsky a chvějivé barevné sloupy prýštily od horizontu při mořské hladině až k nebesům, okouzující záře splynula s hvězdami. Stál jsem před vchodem v úžasu a vzpomněl si na cestovatele Ch. F. Halla a na jeho slova, když uviděl v Arktidě auroru: „Mou první myšlenkou bylo: Mezi všemi Bohy není žádný takový jako Ty, ó Pane, žádné dílo takové, jako to Tvé! Hleděl jsem, viděl jsem a chvěl jsem se.“

Hall dobře věděl, že pozoruje přirozený fenomén, žádný zázrak, ale jeho reakce ukazuje, jak mohutným dojmem působí přírodní jev i na mysl trénovanou ve vědeckých metodách. Co si pak mohli myslet mniši v Gallarusu před 1300 léty, v době, kdy pro výjimečné fenomény byl k dispozici jen nadpřirozený výklad? Jistě cítili, když vystoupili z inkoustové tmy svatyně pod jiskřící závoje světla, že je to znamenání pro ně, známka zjevení, odpověď na jejich modlitby...

Kosmologická představa, příběh o vesmíru a našem místě v něm, byla vedle spirituality a liturgie hlavní součástí tradiční náboženské víry. V oblasti kosmologie však leží zjevný antagonismus mezi vědou a náboženstvím. Věda a náboženství odpovídají jinak na otázky: Co je to svět? Odkud jsme přišli? Jak je svět řízen? Čím je lidský jedinec? Co je naším osudem? Lidé hledali a také vždy našli odpovědi na tyto otázky a vyjadřovali je příběhem. Tak vznikly kmenové mýty, písma, církevní tradice. Všechny tyto příběhy se odvozovaly od přímé zkušenosti s přírodou, od takové zkušenosti, jakou byla ta má uvnitř a před Gallarskou oratoří. Každý příběh obsahuje stopu zkušenosti a znalosti.

V průběhu kulturní evropské historie však vznikl Nový Příběh, New Story, příběh vědeckého poznání, který přehlušil staré mýty a stal se pro mnohé novou, spolehlivější kosmologickou komponentou náboženské víry. Nový Příběh je produktem tisíců let lidské zvědavosti, pozorování, experimentování a kreativity. Je to příběh stále se vyvíjející, nedokončený a asi nikdy nekončící. Je to příběh, který začal explozí ze semene o nekonečné energii. Semeno expandovala a chladlo. Vznikly

první částice, pak atomy vodíku a hélia. Vířící plyny splývaly ve hvězdy a galaxie. Hvězdy hořely, vybuchovaly, vykovaly těžké prvky – uhlík, dusík, kyslík – a vyvrhly je do prostoru. Vznikly nové hvězdy, s planetami z těžkých prvků. Na jedné z planet blízké typickému slunci v typické galaxii se objevil život jako mikroskopické reprodukcující se shluky atomů. V průběhu bilionů let se vyvinul život stále bohatší a komplexnější. Kontinenty se posouvají, moře stoupají a klesají, atmosféra se mění. Miliony druhů vznikly, aby opět zanikly. Jiné se adaptují, přežívají a množí se. Nakonec vzniklo lidské vědomí a Homo sapiens zakouší nevyslovitelné pocity, přemýšlí, co to vše znamená a vytváří příběhy – od prvých s neviditelnými duchy, sídlícími v temnotách, k příběhům o bozích nebo Bohu, který na naše modlitby odpovídá rozžehnutím světél na nebi, až Příběhu Novému.

Nový Příběh má proti všem předchozím významné výhody:

1/ **Především funguje.** Pracuje tak dobře, že se mohl stát nenahraditelným základem naší technické civilizace. Stavíme gigantické přístroje, akcelerující částice, abychom poznali, co se dělo v prvních okamžicích Velkého třesku. Vysíláme teleskopy do prostoru, abychom viděli záření pocházející z první exploze. Spektroskopy a detektory radiace umožňují studovat složení hvězd a galaxií a výsledky srovnáváme s našimi teoriemi o vzniku života. Experimentujeme, testujeme, stále a všemi způsoby hledáme v Novém Příběhu chyby. Najdeme-li je, příběh opravíme.

2/ **Má univerzální platnost.** Je produktem západní kultury, ale stal se společným příběhem pro všechny vzdělané národy na světě. Vědci všech kultur, náboženství i politických přesvědčení si navzájem volně vyměňují ideje a používají stejná kritéria verifikace a falzifikace. Nic z toho neplatí pro nesčetné příběhy staré.

3/ **Spojuje člověka s celou živou i neživou přírodou.** Některé staré příběhy, i ten můj, začínající Adamem a Evou, vysunuly člověka mimo prostor a čas, obdarovaly ho nadzemským duchem a daly mu moc nad miliony ostatních stvoření na Zemi. Nový Příběh nás vrací do prostoru a času naší Země, učí nás, že biologicky jsou všichni lidé stejní a že jsou součástí přírody. Jsme jen efemerní jedinci, nerozlučně spjatí s ostatním životem na Zemi, s planetou i hvězdami.

4/ **Přisuzuje nám odpovědnost za naše života i za budoucnost planety.** V Novém Příběhu není vševedoucí Bůh, který podle své chuti tvoří a zasahuje do světa, který by odpovídal na naše prosby, a který vede všechny věci k předurčenému konci. My dnes máme svou svobodnou vůli a jako jediní mezi tvory máme proto obrovskou odpovědnost, abychom náš talent použili rozumně.

5/ **Je to příběh vesmíru neuvěřitelně komplexního, nádherného a nekonečného,** příběh otevřený, netušeně bohatý, který je trvalou výzvou lidskému duchu.

Přesto bychom měli jako poklad střežit staré příběhy, zkušenost i hodnoty v nich. Měli bychom oslavovat svět všemi rituály a poetickými jazyky našich tradičních kultur, které jsme se naučili. Ale jen jediný, Nový Příběh, má takovou globální autoritu, aby nám pomáhal přežít a navigovat v budoucnosti. Víme, že to asi není příběh zcela „věrný“, ale určitě je nejuvěrnější. Ze všech příběhů, které nám mohou poskytnout základ pro současné náboženské cítění, je jediný, který prošel ohněm vědeckého experimentování.

Nový Příběh mi také vysvětlil tančící záři na nočním nebi u Gallarusu. Co jsem viděl, nebylo zlé znamenání ani zázrak, ale přírodní ohromující výtvar střetu hmoty a magnetismu Země se sluncem. Svět zázraků jsme nechali dávno za sebou. Přesto jsme neztratili smysl pro krásu a úžas. Naší odpovědí na zářivý přírodní úkaz může proto i dnes ještě být nábožný pocit úcty. Necháme-li se jím vést, může nás dovést k setkání s Absolutnem....

Když slunce vyjasnilo východní obzor a vbledly poslední stopy aurory, vyplašil mne párek vlaštovek, pronásledujících hmyz a vylétajících a vlétajících do modlitebny. Sledoval jsem je dovnitř až k vyčnívající římsě, pod kterou jsem v noci seděl a spatřil jsem tři vyplašená ptáčata. Mysteriózní neznámou bytostí, kterou jsem tak silně vnímal v temném nočním tichu, nebyl Bůh, ani duch, ani démon, ale vlaštovky, jejich dýchání a šustění jejich křidélek.

Humanitní etika Paula Kurtze

Rudolf Battěk

Zakladatel amerického hnutí skeptiků a později i mezinárodní organizace regionálních skeptických hnutí, Paul Kurtz, je filozof, který přednáší na Newyorské státní univerzitě v Buffalu. Ve slovenštině vyšla jeho kniha **Zakázané ovoce s podtitulem Etika humanismu** (Vyd. R. Škoda, Bratislava 1998, 230 str.).

Je dobré si uvědomit, že soudobá kritika paranormality a iracionality se opírá o vědecké, tj. racionální poznávání v plně šíři vědecké erudice, tedy i o analýzy z pozic společensko vědních disciplin. Koncepti své knihy autor rozvíjí kritikou náboženských představ jako základního a jediného zdroje mravnosti. Aby ukázal, že určité prvotní formy a zásady chování vznikaly současně s biologickou evolucí a v jejím rámci i s evolucí vědomí, upozorňuje na fakt, že i dnešní člověk, nenábožensky, profánně orientovaný, respektuje a dokáže rozlišovat mezi dobrem a zlem. Autor říká, že úlohou jeho knihy je ukázat, že existuje objektivní a pozitivní humanistická základna etického chování.

Náboženská transcendentálníta, která výrazným způsobem ovlivňuje v posledních dvou-, tří tisíciletích lidské vědomí, jen přebírala a „posvětila“ prostřednictvím náboženských autorit minulosti rozvíjené systémy, obyčeje, společenské zvyky a tradice. Pravěké lidstvo ve svých už výrazně sapientních formách vnášelo do svých vztahů kmenového soužití prvky vzájemného individuálního a skupinového respektu stále nově a jinak se uplatňujícího.

Mravnost, totiž schopnost rozlišovat dobré a zlé, ale také užiteč-

né a potřebné od zbytečného a člověku nesloužícího, je součástí lidského prožívání, tvůrčí činnosti a proměn, které lze zaznamenat dokonce i za života jedné generace. Stačí třeba uvést, jakými změnami prošlo etické posuzování a hodnocení i právní praxe u takových jevů, jakými jsou homosexualita, eutanázie, sebeusmrčení (dosud neprávem označované jako sebevražda), dále umělé přerušení těhotenství, ochrana proti početí nebo v minulosti často tragicky končící případy nemanželského početí a narození nemanželských dětí.

Pro nás je zajímavé, že autor na konci druhé světové války jako voják americké armády poznal koncentrační tábory Dachau a Buchenwald a působil s útvarech armády, které osvobodily Plzeň. V rozmlouvách s českými občany se dozvídal o životě v Hitlerem ovládané zemi, ale především si uvědomoval hrůzy genocidy v podobě holokaustu. Tady byly počátky jeho filozofického zamýšlení nad lidskou povahou, nad jejím kolísáním mezi dobrem a zlem. Těmto problémům věnoval své pozdější odborné studium a dílo.

V závěru své knihy autor zdůrazňuje, že „*Etika humanismu pramení z hloubek filozofické moudrosti – Řecka a Říma, renesance a osvícenství – a z poznatků moderní vědy... Humanismus hlásá, že jednotlivci jsou zodpovědní vůči sobě samým, ale i vůči jiným občanům společnosti.*“

V trvalém sporu o člověka je kniha Paula Kurtze výrazným příspěvkem k porozumění výsostnému postavení rozumu a jeho dispozic při hledání smyslu lidské situace v kosmickém prostoru.

Břetislav Fajkus: Současná filosofie a metodologie přírodních věd

Václav Kubišta

Vydalo nakl. Filosofia, Praha 1997, 135 str.

V minulých číslech Zpravodaje SISYFOS se nejednou objevilo znepokojení nad některými filozofickými teoriemi, např. současným postmodernismem, které zpochybňují a někdy i zcela negují schopnost přírodních věd vytvořit obraz světa s přijatelnou mírou korespondence se skutečností. Fajkusova kniha stojí na opačném pólu: je zaměřena na kritické zkoumání právě těch současných filozofických směrů, které aspirují na nalezení univerzálního kritéria pro věrohodnost poznatků, které přírodovědecké bádání přináší. Autor podává v jednotlivých kapitolách koncizní shrnutí těchto teorií a jejich tvrzení následně kriticky rozebírá. Kniha je psána velmi strážlivě, „sine ira et studio“, pisatel však nešetří žádné autority. Každá kapitola je doplněna citacemi relevantní literatury, takže kniha poskytne čtenáři nejen přehled problematiky, ale usnadní i případné další studium.

Pro čtenáře SISYFA však bude asi nejzajímavější poslední, shrnující kapitola. Autor v ní mimo jiné dovozuje, že cesty přírodovědeckého poznání jsou natolik rozmanité a dynamické, že lze sice odhalit některé regulativní principy, které charakterizují metody a postupy vědeckého zkoumání, nelze je však chápat jako striktně preskriptivní a universální. Je pak ovšem otázkou, zda filozofie může přinášet poznání nezávisle na přírodních vědách. Sympatie přírodovědců vzbudí patrně samý závěr knihy - je tu citace ze známé Feynmanovy stati Hodnota vědy, v níž velký fyzik proklamuje nárok přírodovědců na názor, „že je možné žít a nevědět“ a právo „brát věci v potaz, pochybovat a nebýt si jist“. Zde si recenzent dovolí připojit krátkou poznámku: Feynman na závěr své stati ukazuje, že stejně omezené jsou všechny druhy lidského poznání včetně společenských věd. To je mu důvodem k tomu, aby hájil demokracii jako jediný společenský systém, který nenabízí konkrétní definitivní řešení, ale nechává otevřený prostor pro trvalé zlepšování. Je to brilantní ukáзка, že nejen jednotlivé vědecké poznatky, ale kultura vědeckého myšlení jako celek, nyní módně opětovně braná v potaz, má lidstvu velmi mnoho co dát.

Co bych si nikdy nekoupil

Max Heindel a Augusta Heindelová: Poselství hvězd

Podtitul praví, že se jedná o učebnici obecné a lékařské astrologie. Vydáno nakladatelstvím Sursum v Tišnově, 1996. Z anglického originálu vydaného poprvé pravděpodobně na začátku tohoto století přeložil Josef Oršulík. Úctyhodných 526 stran textu zahrnuje i astrologické tabulky a schémata.

I když je tato kniha označena jako učebnice, obávám se, že člověk v astrologii nestudovaný se z ní naučí vůbec nic. Není tu totiž řeč o tom, jak se horoskop sestavuje, jde tu o interpretaci horoskopů, a to s důrazem na hádání diagnózy a vývoje zdravotního stavu v budoucnosti. Mužská polovina autorské dvojice - Max Heindel - je považován za jednoho z velkých astrologů minulosti. O šíři jeho zájmů svědčí i to, že počátkem století oživoval resekruční společnost, zabýval se léčitelstvím na bázi živočišného magnetismu a hojně broudil i v jiných oblastech okultních.

Nejvíce mě pochopitelně zaujala druhá část knihy, pojednávající o „lékařské astrologii“. Zde nalezneme obšírné pasáže, v nichž jsou kombinovány dobové medicínské představy s astrologickými principy. Najdeme zde polemizování s názory již dávno obsoletními, takže moderní astrologicky orientovaný léčitel asi hořce zapláče nad nepochybně nemalým penízem, za který si knihu musel

zakoupit. V předmluvě překladatele žádné varování v tomto smyslu nenacházíme. Vyberme si tedy namátkou nějaké heslo z medicínsko-astrologického indexu:

Krystaly, žádné nejsou v epifýze ani v hypofýze (str. 388 - 389):

Fyziologové se domnívají, že podvěsek mozkový a šišinka zakrňují, neboť zjistili, že tyto žlázy jsou vyvinutější u některých nižších živočichů, např. u červů, avšak tyto názory jsou nesprávné. Tyto žlázy pouze odpočívají. Vyskytla se rovněž domněnka, že šišinka má nějaký vztah k rozumu, neboť obsahuje jisté krystalky po smrti člověka a jejich množství bylo mnohem menší u lidí s poruchou myšlení než u lidí s normálním rozumem. Tento poznatek je správný, avšak jasnovidec má možnost pozorovat, že mícha živého člověka je naplněna tekutinou v plynném stavu, že krev je rovněž v plynném stavu a šišinka neobsahuje žádné krystaly. Tato tvrzení jsou vyhlašována s plným vědomím a se znalostí jevů, že krev a náplň míchy jsou kapalné mimo tělo... Všechny látky jsou čistě duchovní podstaty, dokud jsou uvnitř těla...

Dále se dočteme o jasnovídném účelu nešťastné šišinky i o tom, jak její význam roste na prahu věku Vodnáře. Takové poučné čtení na nás přitom čeká na každé druhé straně. Chudák Heindel! Kolik by toho musel ze svého spisu vyškrtat, kdyby něco věděl například o ultrazvukových sondách pracujících v nitru cév nebo o transplantacích srdce. Tím ovšem nechci říci, že je to kniha zcela bezcenná. K matení důvěřivců a vydělávání zcela neduchovních peněz ji lze zřejmě použít velmi dobře.

Vojtech Mornstein (Převzato z brněnských Univerzitních novin)

Vděčnost

Francouzský týdeník *Quotidien de la Réunion* přinesl článek o vyléčení mladé černošky z Lagosu, která trpěla těžkou malárií. Navštívila několik léčitelů, bohužel však malárie nepatří k těm chorobám, které reagují na zařikávání, přikládání rukou, šamanské praktiky nebo magnetismus. Nakonec se přece jen našly dvě osoby, které jí poskytly finanční prostředky, aby mohla být hospitalizována na fakultní klinice. Po několika dnech mohli lékaři prohlásit, že se jí podaří zachránit. Pacientka se svěřila: „**Jestliže budu skutečně zachráněna, pak budu nadosmrti vděčná Bohu**“. A žurnalista, který o zachránění dívky referoval, přidal: „**Malárie je strašná nemoc, ale našťastí jsou bohové, andělé a neviditelné duchovní bytosti, které se o nás mohou postarat**.“ Tak je tomu, jak víme, často i u nás. Adresátem vděčnosti vyléčených nejsou třeba chirurgové, ale vážení šarlatáni. **AFIS 3/99**

Věštění jako klamání veřejnosti

Ve Francii existuje orgán pro potlačování podvodů – *Direction de la Répression des Fraudes*, který se rozhodl zasáhnout i do okultní sféry. Časopis společnosti pro ochranu spotřebitelů, „*Revue de 60 millions consommateurs*“ informoval, že úřad provedl v poslední době 124 kontrol u astrologů, kartárek a jiných věštců a zjistil ve 44 % hrubé porušení předpisů nebo klamavou reklamu. Ve 14 % případů bylo zahájeno přestupkové řízení. Přípustné tarify za sezení, 100-500 franků, nejsou deklarovány a velice často jsou vysoce překračovány. V jednom případě vyžadovala věštkyně od klientky, které správně předpověděla finančně velice úspěšné rozvodové řízení, neskutečných 279.913 franků. Stejně aktivní jako francouzský úřad jsou podobné organizace i v Německu, třeba *Stiftung Warentest*, testující nejrůznější výrobky a metody a informující široce veřejnost. A nezhalejší ani německé soudy, v posledních letech byly odsouzeny desítky výrobců a léčitelů k vysokým pokutám. Nebylo by dobře v rámci našeho přiblížování Evropě zřídit podobný úřad, který by postihoval jak klamavou reklamu, tak i prodej podvodných výrobků a šarlatánskou léčbu, také v České republice? **AFIS 2/99**

Sisyfů je více

Název pro náš klub jsme zvolili dobře, je srozumitelný, dostatečně provokativní, i když ne zcela přesný. Často se nám podaří balvan dotlačit až na vrchol hory a někdy spadne přesně na hlavy našich soupeřů, šarlatánů a pavědců. Název Sisyfos je dokonce tak přitažlivý, že si ho zvolili i jiní. Pod tímto jménem nyní vychází ve velkém nákladu časopis pro mládež, určený pro populárně vědeckou výchovu žáků základních škol, což je úkol zřejmě stejně nad lidský jako ten náš. A teď jej přijali i studenti v Plzni. Projekt Mladý Sisyfos vznikl na katedře matematiky Fakulty aplikovaných věd Západočeské univerzity (ZČU). Zahájil jej jako pozvaný host v říjnu 2000 Jiří Grygar a letos v únoru projekt pokračoval přednáškou akad. malíře K. Březiny. Cílem projektu je ukazovat různé pohledy na svět, různé pravdy, „které mohou být úplně jiné než ty naše“. Chce ukázat, jak nebezpečné může být přebírání informací bez přemýšlení. Měl by jako celek rozvíjet a podpořit kritické myšlení zejména u studentů středních škol, ale i učitelů při jejich dalším vzdělávání, či studentů nižších ročníků ZČU. Náš klub byl pozván k dalším přednáškám, které se připravují pro podzim 2001. Budeme tam samozřejmě propagovat jen pravdu jedinou, pravdu ve vědeckém slova smyslu.

Volbu názvu pro náš klub také pochválili evropští skeptici a s nadšením ocenili naše logo, dílo akad. malíře a karikaturisty K. Bartáka. Požádali nás o souhlas, aby je mohli při svých akcích používat jako symbol skepticismu. Čelná představitelka německých skeptiků, prof. B. Burkhardová, si dokonce Bartákova skeptikasyfy vyvěsila na stěnu své pracovny v nadživotní velikosti. **JH**

Etický kodex profesionálního homeopata

Česká homeopatická společnost má svůj kodex profesionálního homeopata, jehož první bod zní: „*Homeopat si je vědom, že léčí duchovní životní sílu člověka, aby byla opět schopna udržovat všechny psychické i fyzické funkce organismu v harmonickém souladu. Homeopatie dává člověku komplexní schopnost uzdravovat se vitální silou.*“

Toto přiznání, které ovšem není ničím jiným než potvrzením

Hahnemannovy představy, oceňujeme. Jen těžko mohou nyní homeopati dokazovat, že jejich medikamenty jsou účinné, že existují reálné stopy léčivé substance v homeopatickém přípravku při překročení Avogadrova čísla a že jejich experimenty mají vědeckou hodnotu. Laboratorní i klinické experimenty se totiž týkají jen materiálního světa, duch je nepřístupný vědeckému zkoumání. Homeopatie je skutečně světem duchů – duch léčiva působí přes ducha člověka na duchovní příčiny nemocí. Jsme rádi, že homeopaté přiznávají, že jejich disciplína leží mimo doménu vědeckého poznání a tedy vědecké medicíny.

Kněz jako spojenec skeptiků

Žádná kuriozita, skeptici nejsou sdružením ateistů. Mnoho duchovních jsou aktivními členy skeptického hnutí v USA i západní Evropě a s cíli českého Sisyfa se ztotožňují mnozí církevního řádu baziliánů, kteří odsuzují třeba homeopatii, jak z vědeckého, tak i náboženského hlediska. I někteří katolíci kněží protestují proti zneužívání spirituality některými šarlatány. Ne vždy jim to projde:

Dne 16. 1. 2001 proběhl v Povážské Bystrici na Slovensku soudní proces proti katolickému knězi Ladislavu Hermovi, tamnějšímu děkanovi. Důvodem pro rozpoutání štvavé kampaně proti němu bylo to, že při bohoslužbě v chrámě veřejně objasnil neslučitelnost „metody Reiky“ s křesťanskou vírou a Božím slovem. Reagoval tak na inzerát PhDr. A. Krajné z Belušských Slatin, která tuto metodu nabízela, a na rychlé šíření této metody na Slovensku. Provozuje ji už řada „mistrů“. Reiki má tři stupně zasvěcení, ve kterých se přijímá „kosmická energie“. Nemá nic společného s energií fyzikální, EMG ani gravitační či jinou, je to „inteligentní energie“, která si najde v těle člověka tu problémovou část, tedy energii „duchovní“. Kněz se postavil na stranu zdravého rozumu a varoval před psychickou manipulací použitím takových praktik. „Mistryni“ ubylo zákazníkům a kněze zažalovala. Na její stranu se samozřejmě postavila místní média i veřejné mínění. Sisyfos byl zastánci kněze vyzván, aby vyslal k procesu znalce, který by soudu vysvětlil šarlatánskou podstatu metody Reiky. Až tak daleko to nedošlo. Soud nehodnotil „léčebnou“ metodu, a žalobu odložil, protože přiznal knězi právo, vyslovit svůj názor na veřejnosti, i v prostoru chrámu. **br.D.**

Konec léčitelů v Čechách?

Samozřejmě nikoli. Přesto vyvolalo přijetí novely živnostenského zákona, který ruší předchozí zařazení léčitelství mezi tzv. volné živnosti a který vstupuje dne 1. 3. 2001 v platnost, značný poplach a nevoli mezi léčiteli. Ti proto připravují vedle protestů i návrh samostatného zákona o léčitelství, který nabízejí parlamentu. Ke zděšení však nemají důvod, protože novela jen ruší předchozí, krátkodobě platnou novelu a situaci vrací před r. 1996. Většina léčitelů pracuje stejně bez živnostenského listu, jiní provozují léčitelství pod jiným jménem a ti zbylí si nyní zažádají o poradenství. Ostatně, někteří neléčí, třeba jenom „čisti“. Tak popisuje svou činnost třeba léčitel Ivan Gellner (*Lidové noviny* 1. 3. 2001): „*Již deset let čistím v Praze lidi, kteří jsou zničeni chemickou medicínou. Čistím také doktory a sestry. Kolikrát je taková sestra infekční a podává lidem infekční rukou prášky s vedlejšími účinky. Co se týče novely, já již dlouho neříkám své práci přírodní léčba, ale čistění. Jak se říká, vlk se nažral a koza zůstala celá.*“ Pomocnou ruku nabízí léčitelům i nařízení vlády č. 469/2000 Sb., které stanoví obsahové náplně jednotlivých živností. Do skupiny 214: Ostatní je zařazena živnost „Psychologické poradenství a diagnostika“. Takže z léčitelů se stanou psychologové.

Zdá se ale, že nikdo nerespektuje zákon č. 20 O péči o zdraví lidu, podle jehož § 11 odst. 1 „zdravotní péči poskytují zdravotnická zařízení státu, obcí, fyzických a právnických osob v souladu se současnými dostupnými poznatky lékařské vědy“. Implicitně z tohoto znění plyne, že léčitelské metody nejsou povoleny. Současnou situaci však nelze pokládat za zcela jasnou, zákony by se měly k léčitelství vyjádřit explicitně, jak je tomu ve většině států Evropy, i když legislativní opatření, týkající se léčitelství, tam kolísají mezi úplným odmítnutím přes toleranci až k uznání. Podle mého názoru je nutné, aby byla česká legislativa upravena a aby se vyjádřila nejen k léčitelům, tedy osobám bez patřičného vzdělání, ale i k jednotlivým, dominujícím nekonvenčním, alternativním metodám, jak je to běžné ve státech západní Evropy. **JH**

Alphamassage – program řízení Vašeho zdraví

Antonín Ryska

Nevím, kolik je takových přístrojů v České republice celkem, nejméně jeden však dovezen byl, a to do Kolína. Je drahý – mnoho set Kč – a tak na něj finančně přispěly i některé úspěšné podniky z blízkého okolí ve snaze zajistit nadstandardní péči pro své zaměstnance. Možná, že je docela příjemné poležet si uvnitř atraktivně tvarovaného „vajíčka“ přístroje SUNSPEKTRA 9000, nechat se prohrát, poslechnout nějakou hudbu a ještě při tom čichat nějakou vůni. Přístroj je veřejnosti prezentován takto: „Systém ALPHAMASSAGE je považován za vrchol vědeckého výzkumu. Je to znovu objevení klasické čínské medicíny a východního přístupu k člověku jako celku a jeho spojení s moderní západní technologií. Systém spočívá v ovlivňování tělesného a duševního zdraví regulací prostředí, stimulací mozku prostřednictvím aktivního vnímání světla, tepla, vůní, tónů, dotykových podnětů. Přístroj, který je těmito funkcemi vybaven, se jmenuje SUNSPEKTRA 9000. Tento unikátní systém terapie je patentově chráněn.“ Zdá se mi, že konstruktéři ani provozovatelé tohoto přístroje opravdu netrpí nemístnou skromností. Soudný člověk má asi jiný názor na to, co je vrcholem současné vědy a techniky.

Přístroj účinkuje 8 různými způsoby počínaje fototerapií a audiovizuální stimulací konče, a lze použít 11 různých programů léčby, od programu redukce stresu, snižování tělesné hmotnosti přes program dobíjení energie, detoxikace, meditace, imunoterapie, program „syndromu podzimního blues“ až ke specificky nastavitelnému programu osobnímu. Zmíníme se jen o některých možnostech:

Fototerapie: „Fototerapie ... využívá 6 celospektrálních map... Celospektrální světlo se nejvíce podobá světlu slunečnímu, jehož dostatek je základem optimální chemické rovnováhy těla. Světlo napomáhá zvyšování hladiny serotoninu, který přímo ovlivňuje existenci dobré nálady. Fotony vstupující do očí většinou končí v hypotalamu.“ Sic! Fotony ovšem ve skutečnosti končí na sítnici, kde se odehrává přeměna světelné energie na elektrické nervové impulzy. Ani zrakové nervy, které potom přicházejí na řadu, ovšem nevedou do hypotalamu.

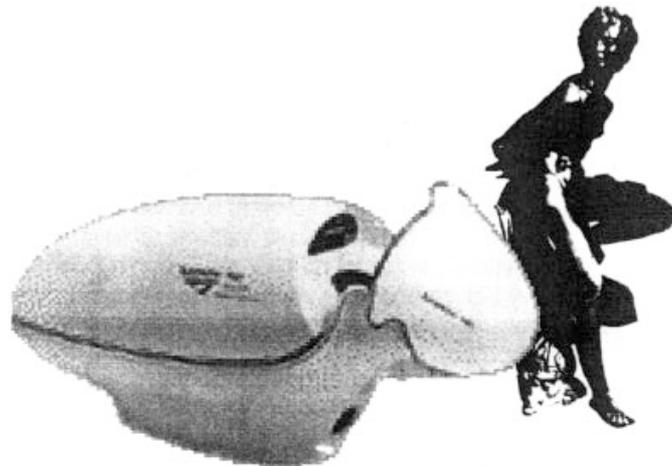
Chromoterapie: „Chromoterapie – barevná terapie. Barvy jsou vytvářeny energiemi různých vlnových délek.“ Tušíme, že autor chtěl říci asi něco o elektromagnetickém záření, ale zamotal se do bizarních pojmů jako jsou energie různých vlnových délek. „Barva působí na celé tělo, takže dochází k přímé absorpci pokožkou a k prohloubení účinku barevného působení.“ Mnohovrstevnatá struktura kůže je ovšem dobře prozkoumána a tak víme, že v ní žádné receptory pro barevné vidění nejsou. Přesto se najdou, jak patrně, lidé, kteří suverénně prohlásí, že přímá absorpce pokožkou vede k prohloubení účinku barevného působení. „Chromoterapie je velmi účinná v terapii oběhových poruch, únavy, bolesti svalů, astmatu, imunitních potíží, poruch zažívání, depresi.“ Proč tam ale nepřidat třeba ještě bolesti zubů, zánět slepého střeva, horečku omladnic, vypadávání vlasů u mužů a anorexii? Papír přece unese všechno. Lékařská věda zná termín panacea (všelék), jakýsi sen starých alchymistů i současných léčitelů – sen bohužel nerealný.

Teplná terapie: „Suché teplo čistí a detoxikuje pokožku. Možnost regulace teploty znamená možnost uvolnění, očistění, zvýšení metabolismu, spalování kalorií. Teplo očišťuje tělo a potlačuje bolesti svalů a kloubů. Suché teplo uvolňuje a rozvláčňuje svalstvo, takže klesá tlak a napětí. Teplo nutí organismus vyměšovat směs tekutin a elektrolytů, toxinů. Zvýšená funkce srdce a cév přivádí do tkání více výživy. Rozehřátím organismu se zvýší metabolismus v průměru o 6% na každý stupeň, o který se zvedne teplota těla. Zvýšení metabolismu má za následek zvýšené spalování kalorií během léčebné kúry i několik hodin poté.“ Přehlédněme, že místo kalorií se už dávno energie měří v joulech, alespoň v soustavě SI. Jenže pocení nepálí ani kalorie, ani jouly – jedná se o měrné jednotky a ty se spálit nedají. Bylo by to krásné, kdyby saunování opravdu vedlo k hubnutí – bohužel to tak jednoduché není. Kdo v sauně vypotí 2 litry potu, bude opravdu vážit o 2 kg méně., ale potom se bude muset rychle napít a bude přesně tam, kde byl. Celý výklad o pocení, termogenezi, metabolismu a o absorpci energie se sice tváří vědecky, je však zmatený a nesrozumitelný. Stejně jako další pohádky o dobíjení energie či o rovnováze tekutin.

Aromaterapie: „Vůně... harmonizuje pohyb čakrové energie.“ To bychom se asi dozvěděli veselé věci, kdybychom požadovali spe-

cifikaci takových pojmů jako je „čakrová energie“, co je to „její pohyb“, a co to dokonce znamená ten „pohyb harmonizovat“. Vágní, nepřesné nebo chybné používané termíny spolu s mystikou, subjektivitou, lpěním na dogmatech, s pohádkami o celostní léčbě a všelécích patří do běžné výbavy alternativní medicíny a léčitelů.

Mohli bychom pokračovat a procházet třeba základní programo-

vou nabídkou a vybrat si osobní program, který „může být zaměřen na specifickou část organismu, orgán, jeho poruchu, funkci.“ Je to však trochu únavné, stále se opakují nejasné termíny, nepřesné formulace a krajně nedůvěryhodná tvrzení o neuvěřitelně širokém spektru použití, které přístroj údajně léčí.

Nejde ale jen o pseudovědecký guláš v prospektu, napadají nás jiné věci: Jak je možné, že lidé, kteří nepochybně mají dostatečné elektrotechnické znalosti, aby v jejich přístroji skutečně blikala různá světélka, aby přístroj skutečně produkoval světelné záření a teplo, vibroval a třeba vydával vůně, že tito lidé vykazují takovou ignoranci v oblasti fyzikální teorie a samozřejmě úplnou absenci znalostí medicínských? Jak je možné, že tak nesmyslným přístrojům důvěřují „kapitáni našeho průmyslu“, ředitelé krachujících podniků, a že v jejich vytunelované pokladně nacházejí prostředky na kupování nesmyslů? Jak je možné, že takový přístroj dostane osvědčení od Státního zdravotního ústavu? A proč nikdo nepodá žalobu na klamavou reklamu, za jakou nepochybně je nutno považovat prospekt firmy Díké z Kolína. Ve státech civilizovaných by taková žaloba uspěla určitě a rychle, u nás se není třeba bát. Zákony na postih klamavé reklamy i Zákon o péči o zdraví lidu, který implicitně zakazuje používání neúčinných metod, jsou sice k dispozici, ale až by soudní řízení po dlouhých letech dospělo do finále, firma Díké by jistě s úsměvem nabídla další variantu přístroje pod jiným jménem a s novými razítky potřebnými pro prodej.

Kosmická energie podle pana M. Provoda

Originální názory na „kosmickou energii“ má pan Miroslav Provod, známý jinak také sponzorováním zlatokopa Mužika a výrokem na jeho adresu: „Někdo utrácí peníze v kinu, někdo v nevěstinci a já si platím Josefa“. Pan Provod píše: „Náš empirický výzkum interakce nábojů se zabývá energií, kterou znali již naši prapředkové v době kamenné. Nazvali jsme ji „kosmická energie.“ Celá staletí se o ní vedou spory a věda ji odmítá z důvodu, že není prokazatelná. Našími pracovními postupy lze její existenci experimentálně prokázat. Veškeré nové poznatky, které dále uvádíme, byly skryty za reakcemi virgule... Námí popisované reakce virgule nebyly dosud nikdo publikovány. Virgule reaguje na tři neznámé fenomény, pro které jsme stanovili tyto názvy: Místa reakcí kratší virgule jsme nazvali „energetické vrstvy“, místa reakcí delší virgule jsme nazvali „Energetické mezivrstvy“, velký rozestup, v jehož středu se nachází zachované hadice, jsme nazvali „Energetický prostor“. Zdroj, který produkuje všechny tři energetické složky, jsme nazvali „Náboj“. V našem případě je nábojem voda, protékající hadicí. Dosud nikde nepopsanou energii jsme nazvali „Kosmickou energií“. V případě vodního toku energetický prostor má tvar válce, který je zcela zaplněn energií a kopíruje trasu vodního toku. Energetické vrstvy a mezivrstvy mají také tvary válců a jako energetické slupky kopírují tvar energetického prostoru.“ Pro další podrobnosti odkážeme na webovou stránku pana Provoda: centrum@ipnet.cz

**Tento zpravodaj rozmnožujte a rozdávejte!
Rovněž tak členské přihlášky!**

Upozornění členům Sisyfa

Věda kontra iracionalita

V cyklu přednášek Věda kontra iracionalita, které Český klub skeptiků Sisyfos organizuje spolu s Tiskovým odborem Kanceláře AV ČR a které se konají v budově KAV ČR, Národní tř. 3, místnost č. 206 vždy třetí čtvrtek v měsíci od 17.00 hod, je připraven následující program:

10. dubna 2001 – Mimořádný večer, v úterý od 16.30 hod.:
Nejzávažnější projevy paranormality v ČR v r.2000 a udělování anticen, Bludných Balvanů.

19. dubna 2001

Onkologická terapie racionální a iracionální (Prof. MUDr. Josef Koutecký, DrSc.) a **Mé zkušenosti s léčiteli** (MUDr. Petr Lemež, CSc.)

17. května 2001

Přírodní a společenské vědy: dva světy? (Prof. MUDr. Cyril Hoeschl, DrSc.) a **Quo vadis?** (Prof. RNDr. Ladislav Kováč, DrSc.)

Členské příspěvky za r. 2001

Do tohoto čísla Zpravodaje SISYFOS vkládáme složenku za úhradu členských příspěvků za rok 2001 ve výši 200 Kč a prosíme o včasné zaplacení. Předem děkujeme těm, kdo přispějí na činnost klubu vyšší částkou. Prosíme, aby členové nepoužívali starou složenku, protože spořitelna změnila číslo našeho účtu. Dále Vás žádáme, abyste své jméno vyplnili čitelně, abychom mohli zaplacení příspěvků správně evidovat. Ještě poznamenáváme, že příspěvky je také možno uhradit přímo na přednáškových večerech v AV ČR.

✘ Zpravodaj SISYFOS

– neperiodický bulletin občanského sdružení Sisyfos – Českého klubu skeptiků, člena evropského sdružení ECSO (European Council of Skeptical Organizations) a světového sdružení CSICOP (Committee for the Scientific Investigation of Claims of the Paranormal).

✘ Kontaktní adresa Českého klubu skeptiků:

Ing. Olga Kracíková, Haštalská 27, 110 00 Praha 1, tel.: 02 / 24 82 66 91, e-mail: olgakracikova@email.cz
Běžný účet u České spořitelny, Praha 2, číslo 9161329, kód banky 0800.

Adresa na internetu: <http://www.fi.muni.cz/sisyfos/>
<http://sisyfos.hyperlink.cz/10esc>

✘ Zpravodaj SISYFOS, číslo 1 / 2001 – vyšlo v prosinci 2000. Připravil je prof. Heřt.

✘ Grafická úprava, zlom a tisk:

„Firma PIP“, Konopova 431/6, 155 00 Praha 5 – Ře-poryje, tel./fax/zázn.: 02 / 652 46 07, tel.: 0602/35 22 63.

✘ Příspěvky do zpravodaje Sisyfos posílejte na adresu: Prof. MUDr. Jiří Heřt, Bezručova 91, 430 03 Chomutov. Delší příspěvky posílejte nejen na papíře, ale i na disketě v T602 či v jiném častěji používaném textovém editoru. Příspěvky by neměly přesahovat 100 řádek.

Zpětná adresa:

Ing. Olga Kracíková
Haštalská 27
110 00 Praha 1

Podávání novinových zásilek povolila Česká pošta, s.p., odštěpný závod Praha, č.j. nov. 6352/98 ze dne 23. 1. 1998.

PLACENO HOTOVĚ

Novinové
výplatné
povoleno

**Zpravodaj
SISYFOS
1/2001**

